

SOBRIETY4YOU

Sobriety4you

Методолошки оквир и истраживања

Co-funded by
the European Union

Project number: 2023-I- TR01- KA220- YOU- 000165777

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA) or Turkish National Agency. Neither the European Union nor EACEA nor Turkish National Agency can be held responsible for them.

ОТИСАК

Аутори и уредници

Hasan Bilal KARABAY,

PRODER

Hakan KARABACAK,

PRODER

Mina Mijailović,

OAZA SIGURNOSTI

Snežana Grujić,

OAZA SIGURNOSTI

Dušica Džajević,

OAZA SIGURNOSTI

Luis Mariano Zamora Cano,

ASOCIACIÓN SOCIO-CULTURAL VERDESUR ALCALÁ

Onur Tahmaz,

ASOCIACIÓN SOCIO-CULTURAL VERDESUR ALCALÁ

Estibaliz Moure Abad,

ASOCIACIÓN SOCIO-CULTURAL VERDESUR ALCALÁ

George Bekiaridis,

ACTIVE CITIZENS PARTNERSHIP

Athanasia Defingou,

ACTIVE CITIZENS PARTNERSHIP

George Petsios,

ACTIVE CITIZENS PARTNERSHIP

Tanja GRAF,

COMPASS GMBH

Ihsan RÜZGAR,

COMPASS GMBH

Признање

Овај рад је финансиран од Европске комисије у оквиру Уговора о гранту—2023-1-TR01-KA220-ИОУ-000165777, ЕРАСМУС+ Партнерства за сарадњу у омладинском пројекту „Собриети4иоу“.

Обавештење о ауторским правима

© 2022 - 2025 Sobriety4you Конзорцијум

Број пројекта: 2023-1-TR01-KA220-YOU-000165777

ИНДЕКС

увод	4
Објективи	5
Енергетска трезвеност	7
Енергетска трезвеност у Турској	7
Енергетска трезвеност у Аустрији	8
Енергетска трезвеност у Грчкој	10
Енергетска трезвеност у Србији	12
Енергетска трезвеност у Шпанији	14
методологија	15
Анализа потреба и имплементација фокус групе	15
Млади у Турској и енергетска трезвеност	17
Млади у Аустрији и енергетска трезвеност	19
Млади у Грчкој и енергетска трезвеност	21
Млади у Србији и енергетска трезвеност	23
Млади у Шпанији и енергетска трезвеност	25
Предлози политике	29
Проширење подстицајних програма	29
Предлози за омладинске раднике и васпитаче	32
закључак	34
Резиме	35
Библиографија	41

УВОД

Наша планета је прошла кроз сталне промене од свог формирања, са догађајима као што су вулканске ерупције, метеорске кише и ледена доба који су резултирали значајним променама екосистема. Ове промене су довеле до еволуције неких облика живота и изумирања других. Током милиона година, облици живота су се прилагођавали овим природним променама. Људски утицај на екосистем био је минималан све до индустријске ере, када је употреба фосилних горива као што су нафта и угља почела да изазива озбиљну штету по животну средину. Савремена зависност од фосилних горива довела је до изумирања врста, еколошке неравнотеже, оштећења озона, повећане емисије угљеника и озбиљног загађења ваздуха. Ова брза промена за само три века је без преседана и неодржива. Без преласка на одрживу енергију, наша планета би могла постати ненастањива.

Исцрпљивање необновљивих ресурса и напредовање климатских промена захтевају хитну, ефикасну и координисану акцију на глобалном и локалном нивоу. Образовање игра централну улогу у овим напорима. Од 1970-их, различити извештаји и споразуми, као што су „Границе раста“ Римског клуба, Агенда 21 из 1990. и извештаји Међувладиног панела за климатске промене (ИПЦЦ), наглашавају потребу за одрживим развојем. Конференција страна (ЦОП) и Париски споразум су ојачали међународне одговоре на климатске промене и губитак биодиверзитета наглашавајући колективну акцију.

Европски зелени договор, усвојен 2019., има за циљ да трансформише ЕУ у ресурсно ефикасну и конкурентну економију са нултом нето емисијом гасова стаклене баште до 2050. године. Има за циљ да заштити природни капитал и здравље грађана од еколошких ризика. Енергетска ефикасност је кључни приоритет. Предлог Европске комисије за 2021. има за циљ смањење емисије гасова стаклене баште за најмање 55% испод нивоа из 1990. године до 2030. године. Наглашава важност образовања, обуке и информација о енергетској ефикасности и потребу за улагањем у образовање и вештине како за кориснике тако и за снабдеваче енергијом. Образовање о енергији се сматра кључним за промену понашања потрошача и праксе потрошње енергије.

У октобру 2014. године, лидери ЕУ су се сложили око оквира политике за климу и енергију за 2030. годину, који има за циљ да учини економију и енергетски систем Европске уније конкурентнијим, сигурнијим и одрживијим и промовише даљи напредак ка економији са ниским садржајем угљеника.

Главни циљеви оквира за 2030. су:

- Смањите емисије гасова стаклене баште за најмање 40%
- Повећање удела обновљиве енергије на најмање 27%.
- Повећање енергетске ефикасности за најмање 27%

Оквир такође има за циљ изградњу конкурентног и безбедног енергетског система који обезбеђује приступачну енергију за све потрошаче, повећава сигурност снабдевања енергијом у ЕУ, смањује зависност од увоза енергије и ствара нове могућности за раст и радна места.

Смањите емисије гасова стаклене баште за најмање 40%

Главни циљ оквира је обавезујући циљ смањења емисија гасова стаклене баште у ЕУ за најмање 40% испод нивоа из 1990. године до 2030. године.

Овај циљ осигурава да је ЕУ на исплативом путу ка постизању свог циља смањења емисија за најмање 80% до 2050. године. Да би се постигао укупни циљ од 40%, сектори обухваћени

системом ЕУ за трговину емисијама (ЕУ ЕТС) би морали да смање своје емисије за 43% у поређењу са 2005. годином. Емисије из сектора који нису обухваћени системом ЕУ за трговину емисијама би требало да буду смањене за 30% испод нивоа из 2005. године, што се мора преточити у циљеве држава чланица.

Повећање удела обновљиве енергије на најмање 27%

Европски савет је поставио обавезујући циљ за повећање удела обновљиве енергије на најмање 27% потрошње енергије у ЕУ до 2030. године, што ће играти кључну улогу у транзицији ка конкурентном, безбедном и одрживом енергетском систему.

Повећање енергетске ефикасности за најмање 27%

Европска комисија је предложила циљ уштеде енергије од 30% до 2030. године након ревизије Директиве о енергетској ефикасности. Међутим, Европски савет је одобрио индикативни циљ од 27%, који ће бити ревидиран 2020. године у циљу постизања циља од 30%.

Реформа система ЕУ за трговину емисијама

Систем ЕУ за трговину емисијама ће бити реформисан и ојачан. Уместо стопе смањења од 1,74% која се примењује до 2020. године, горња граница ће се смањивати за 2,2% годишње од 2021. како би се могао постићи циљ смањења гасова стаклене баште од 43% у 2030. години.

У јануару 2014. Комисија је предложила успостављање резерве за стабилност тржишта од 2021. како би се осигурао робуснији и ефикаснији ЕУ ЕТС за подршку инвестицијама са ниским емисијама угљеника. Ово има за циљ да се реши вишак сертификата о емисијама у ЕУ ЕТС који је настао последњих година и да се побољша отпорност система на велике шокове. Европски савет је нагласио да ће реформисани ЕТС који добро функционише бити главни инструмент за смањење емисија гасова стаклене баште (Оквир за климатске и енергетске политике 2030 – климатске промене, 2017).

У закључку, свет је упозорен на ограничења раста и потребу за одрживим развојем. Међународни споразуми и извештаји су истакли значај образовања у постизању ових циљева. Напори ЕУ, укључујући Европски зелени договор, наглашавају кључну улогу енергетске ефикасности и образовања у борби против климатских промена. Активно учешће младих је кључно за покретање одрживих промена и осигуравање управљања животном средином за будуће генерације.

Објективи

Пројекат Собриети4иоу има за циљ да подигне свест међу младом популацијом о трезвеном коришћењу енергије и еколошкој транзицији нудећи посвећену онлајн обуку како би се повећала свест и спремност за решавање ових питања. Суочени смо са дуготрајним променама у животној средини и растућим трошковима енергије, на шта се морају припремити и прилагодити посебно млади. Приметили смо да су млади људи веома заинтересовани да мењају свет прилагођавањем свог понашања. Желимо да им дамо алате да остваре своје снове и да се суоче са актуелним и новим изазовима.

Пројекат представља иновацију у области образовања и обуке младих, прилагођавајући наше омладинске центре и курсеве, али и доводе младе до трезвењавања.

Пројекат развија иновативан приступ коришћењу интерактивних педагошких алата заснованих на примерима као дигиталних алата.

На основу горе наведеног, наши главни циљеви су следећи:

Број пројекта: 2023-1-TR01-KA220-YOU-000165777

- Енергија и ресурси
- Животна средина и прилагођавање климатским променама
- Конкретно, наш пројекат је такође повезан са следећим темама:
- Иницијална обука и даље усавршавање омладинских радника.
- Поддржати увођење иновативних приступа и дигиталних технологија за наставу и учење.
- Друштвена/еколошка одговорност омладинских објеката

Пројекат има за циљ да информише младе људе о уштеди животне средине и енергије из међународне перспективе.

Пројекат ће се спроводити на нивоу ЕУ у различитим националним контекстима које карактеришу различите политике за младе. Партнери у овом пројекту долазе из неколико земаља:

- International Public, Municipal and Non-Governmental Organizations Project Support Association - Proder NGO (Türkei)
- Asociación Socio-Cultural VerdeSur Alcalá (Spanien)
- Compass - Beratung, Begleitung und Training Gemeinnützige GmbH (Österreich)
- ACTIVE CITIZENS PARTNERSHIP (Griechenland)
- OAZA SIGURNOSTI (Serbien).

Енергетска трезвеност

Енергетска трезвеност у Турској

Турска је предузела бројне иницијативе за уштеду енергије и промовисање енергетске ефикасности, посебно захтев за топлотном изолацијом зграда од 1. јануара 2011. Значајан део потрошње енергије је у стамбеним зградама, при чему потрошња природног гаса доминира у градовима. У априлу 2016, потрошња енергије у Турској била је подељена између природног гаса (55%), електричне енергије (25%) и дизел горива (15%). Урбана подручја су трошила 44% природног гаса, док су индустрија и електране трошиле 22% и 34%, респективно. Сходно томе, обавезна топлотна изолација зграда је довела до значајних уштеда.

Индустрија, која чини 43% потрошње енергије у Турској, у почетку је била у фокусу напора за уштеду енергије. Генерална дирекција за надзор и развој извора електричне енергије (ЕИЕ) започела је планиране студије уштеде енергије 1981. године и основала Национални центар за уштеду енергије (УЕТМ) 1992. године. Одељење за енергетску ефикасност у индустрији у оквиру ЕИЕ/УЕТМ промовише енергетску ефикасност кроз различите иницијативе. „Правилник о повећању ефикасности потрошње енергије у индустријским објектима“, који је ступио на снагу 11. новембра 1995. године, захтева од фабрика са годишњом потрошњом енергије од 2.000 или више тона нафтног еквивалента (ТОЕ) да успоставе систем управљања енергијом. .

Примери таквих мера укључују Турк Итонгову фабрику Пендик, која је била у стању да уштеди 30% енергије и 5% сировина између 1996. и 2001. године путем парних батерија, ефикасних парних котлова и система за рекуперацију отпадне паре, што је резултирало уштедом од 935.000 долара. Оиак-Ренаулт-ов пројекат „Енергијско ефикасно коришћење“ у периоду 2001-2002 резултирао је уштедом од 47,9% електричне енергије и 28% природног гаса.

Саобраћајни сектор, који троши око 20% турске енергије (19,7% у 2005.), скоро у потпуности се ослања на фосилна горива, што уштеду енергије чини кључном за одрживу политику. Упркос ограниченим корацима, од 1990. године дошло је до преласка на алтернативна горива као што су компримовани природни гас (ЦНГ) и течни нафтни гас (ЛПГ), чиме су смањене емисије и трошкови горива.

Први турски Национални акциони план за енергетску ефикасност (2017-2023), који је ступио на снагу 1. фебруара 2018., има за циљ да произведе 23,9 милиона тона еквивалента нафте (МТЕП) до 2023. уз инвестицију од 10,9 милијарди америчких долара за уштеду енергије и смањење потрошња примарне енергије за 14%. До 2033. очекиване уштеде су 30,2 милијарде долара.

Радне групе у оквиру Националног акционог плана енергетске ефикасности циљају на уштеде енергије у различитим областима, укључујући развој националног механизма финансирања енергетске ефикасности, предлог процене утицаја и подршку топлотној изолацији постојећих зграда, процену техничке и економски потенцијал за системе обновљиве енергије на аеродромима и лукама, коришћење горива добијених из комуналног отпада у цементарама и коришћење индустријске отпадне топлоте.

Енергетска трезвеност у Аустрији

Инспирисане француским иницијативама, сличне стратегије биће прилагођене Аустрији, са фокусом на ангажовање младих. Препознајући утицајну улогу младих у обликовању будуће потрошње енергије, извештај има за циљ да едукује и оснажи аустријску омладину о одговорном коришћењу енергије. Пратећи свеобухватан приступ Француске, који укључује политике, образовне програме и ангажовање заједнице, у извештају се наводи мапа пута за промовисање културе енергетске трезвености међу аустријском омладином.

Аустријски закон о енергетској ефикасности, који је на снази од 2015. године, захтева од добављача енергије да спроводе мере ефикасности, иако ефекти образовних иницијатива на стварне уштеде енергије још нису довољно истражени. Постојеће студије сугеришу да образовање може значајно смањити емисије угљеника, али недостају свеобухватни алати за евалуацију енергетске писмености. Да би се решио овај јаз, извештај наглашава развој „Упитника енергетске писмености“ од стране ДеВатерса ет ал., који има за циљ да ефикасно мери енергетску писменост, иако само за студенте који говоре енглески у Сједињеним Државама.

На крају, извештај се залаже за вишеслојни приступ који комбинује политику, образовање и друштвени ангажман како би се подстакла аустријска омладина да трезвено користи енергију и усвоји одрживу праксу и на тај начин допринесе глобалној еколошкој свести.

Енергетска трезвеност у аустријском образовању

Уштеда енергије, дефинисана као свесна и ограничена потрошња енергије, је суштински предуслов за сузбијање климатских промена и промовисање одрживости. Ова студија литературе испитује педагошке, школске и методолошке моделе за еколошку компетенцију у Аустрији и фокусира се на њихову ефикасност у образовним институцијама.

Педагошки модели:

У Аустрији, педагошке стратегије за промовисање енергетске трезвености ученика користе различите методе за промовисање критичког мишљења и промене понашања у вези са потрошњом енергије. У срцу овог приступа је УНЕСЦО-ов оквир образовања за одрживи развој (ЕСД), који интегрише принципе очувања енергије у наставне планове и програме. Аустријска мрежа за образовање за одрживи развој (АНЕ) води сарадњу између просветних радника, креатора политике и цивилног друштва у развоју иновативних наставних метода и ресурса. ЕСД-ов интердисциплинарни приступ комбинује СТЕМ, друштвене и хуманистичке науке како би научио студенте комплексној интеракцији између енергетских система и њиховог утицаја на друштво и животну средину. Искусствено учење, као нпр Друге активности, као што су иницијативе засноване на пројектима, излети и практичне активности, су наглашене да би се створила лична веза са очувањем енергије. ООР такође промовише критичко размишљање, решавање проблема и учење засновано на упитима, оснажујући ученике да се баве енергетским питањима у својим заједницама и проактивно се залажу за промене.

Модели обуке у Аустрији укључују интердисциплинарну обуку наставника, стручну обуку, обуку за шегртовање и континуирани професионални развој (ЦПД). Ови програми се фокусирају на развој наставног плана и програма, практичне вештине и професионално умрежавање како би се наставници опремили неопходним алатима за ефикасно енергетско образовање. Програми стручне обуке и приправништва припремају младе људе за енергетске каријере кроз партнерства у индустрији и практична искуства, док ЦПД пружа сталну подршку и обуку за едукаторе.

Методолошки оквир за еколошко образовање у Аустрији наглашава критичко размишљање,

решавање проблема и практичне вештине за одрживи живот. Приступи као што су системско размишљање и партиципативно учење омогућавају студентима да анализирају сложене енергетске системе и пронађу иновативна решења. Оквир „Образовање за одрживи развој“ (ЕСДГ) је заснован на циљевима УН за одрживи развој и промовише холистичка решења енергетских питања. Дигиталне технологије, укључујући ВР симулације, побољшавају искусствено учење у енергетском образовању.

Да би се млади навикли на трезвено коришћење енергије, потребне су образовне мере које преносе знања и негују вредности еколошке одговорности. Пројекти вођени младима и програми заједнице омогућавају активну улогу у обликовању енергетске будућности, док одрживе праксе у образовним институцијама јачају енергетску трезвеност. Ови напори имају за циљ подизање генерације посвећене очувању енергије и одрживости.

пољопривреде:

- Аустријски агро-еколошки програм (АЕП) подржава увођење обновљивих извора енергије (соларни панели, ветротурбине, котлови на биомасу) и енергетски ефикасне пољопривредне процесе.
- Финансијски подстицаји, саветодавне услуге и програми обуке помажу пољопривредницима да смање свој еколошки отисак.
- АЕП обухвата мере смањене обраде земљишта, органске пољопривреде и агрошумарства које побољшавају енергетску ефикасност и промовишу биодиверзитет.

Индустријски комплекси:

- Политика спроводи стандарде енергетске ефикасности и промовише технолошке иновације.
- Интеграција обновљивих извора енергије је подржана кроз субвенције и партнерства.
- Савремени системи управљања енергијом и правни оквири (цене угљеника, трговина емисијама) стварају подстицаје за одрживе праксе. - Јавно-приватна партнерства и програми обуке олакшавају спровођење енергетски ефикасних мера.

Школе и образовне установе:

- Школе истичу енергетски ефикасан дизајн, паметне технологије и редовно одржавање.
- Кампање подизања свести и иницијативе које воде студенти промовишу културу очувања енергије.
- Објекти интегришу обновљиве изворе енергије и напоре управљања ресурсима.
- Мере су уграђене у наставне планове и програме и редовно се вреднују како би промовисале одрживост коју води заједница.

Стамбене локације:

- Промовишу се енергетски ефикасни грађевински стандарди, технологије интелигентних кућа и системи обновљивих извора енергије (соларни панели, топлотне пумпе).

- Државни подстицаји и енергетски прегледи помажу власницима кућа да спроводе мере за уштеду енергије.
- Ангажовање заједнице и образовне кампање промовишу одрживе стилове живота.
- Модели колективне сопствене потрошње (ЦСЦ) уведени 2017. дозвољавају поделу енергије у вишестамбеним зградама, иако коришћење јавне мреже за поделу енергије није дозвољено.

Правни оквир:

- Закон о проширењу обновљиве енергије (ЕАГ) из 2021. ствара оквир за заједнице обновљиве енергије (ЕЕГ) и задруге за енергију грађана (БЕГ) које промовишу увођење обновљивих извора енергије.
- Свеобухватни приступ Аустрије има за циљ да смањи свој карбонски отисак, побољша енергетску сигурност и изгради отпорне заједнице за будуће изазове.

Енергетска трезвеност у Грчкој

Грчка се суочава са великим еколошким изазовима, укључујући понављајуће шумске пожаре, ефекте климатских промена, губитак биодиверзитета и потребу за одрживим развојем. Високе температуре, суви услови, јаки ветрови и људске активности као што су паљевине и немар погоршавају шумске пожаре, посебно током врелих летњих месеци. Значајни примери укључују шумске пожаре на Атици 2018., који су однели преко 100 живота, и грчке шумске пожаре 2007. године, који су изазвали широко распрострањено уништење у регионима Пелопонеза и Еубеје.

Климатске промене представљају додатну претњу са порастом температура, променом падавина и чешћим екстремним временским појавама које доводе до суша, топлотних таласа и несташице воде. Ови утицаји утичу на пољопривреду, туризам и јавно здравље. Биодиверзитет у Грчкој је такође угрожен због деградације станишта, загађења и неодрживог коришћења земљишта, што угрожава шуме, мочваре и приобалне регионе.

Као одговор, Грчка је увела неколико еколошких мера. Да би обуздала шумске пожаре, земља је применила стратегије за превенцију пожара, системе за рано откривање, побољшане способности за гашење пожара и кампање за подизање свести јавности. Упркос овим напорима, јавност је и даље огорчена јер сматра да су припреме и одговор власти неадекватни.

Напори за прилагођавање климатским променама у Грчкој фокусирани су на побољшање отпорности кроз развој инфраструктуре, планирање коришћења земљишта и иницијативе засноване на заједници. Очување биодиверзитета обухвата успостављање заштићених подручја, резервата природе и програма очувања. Значајан пример је Национални морски парк Закинтоса, који штити угрожену морску корњачу и њене плаже за гнезђење.

Грчка промовише одрживи развој интегрисући аспекте животне средине у економске активности и процесе доношења одлука, у складу са оквирима ЕУ као што су Европски зелени договор и циљеви одрживог развоја (СДГ). Стратегије укључују подршку пројектима обновљиве енергије, промовисање енергетске ефикасности и имплементацију одрживих туристичких пракси. Међутим, и даље постоје изазови у развоју инфраструктуре, посебно у заштити од природних катастрофа као што су поплаве, пожари или земљотреси.

Међународна сарадња је кључна компонента еколошких иницијатива Грчке. Земља активно учествује у регионалним и међународним напорима за борбу против климатских промена, очување биодиверзитета и промовисање одрживог развоја. Пример за то је учешће Грчке у Медитеранском акционом плану (МАП) у оквиру Програма Уједињених нација за животну средину (УНЕП), који има за циљ заштиту морског и обалног окружења Медитерана. Кроз ове заједничке напоре, Грчка настоји да побољша своју способност да се бави заједничким еколошким проблемима и постигне заједничке циљеве.

Еколошко образовање у Грчкој има своје корене у античкој грчкој филозофији, где су мислиоци попут Аристотела и Платона истицали везу између људи и природе и одговорност за животну средину. Глобални еколошки покрет 20. века изазвао је интересовање за Грчку и довео до почетних напора усмерених на загађење, крчење шума и уништавање станишта. Временом је еколошко образовање интегрисано у грчки образовни систем, при чему је Министарство просвете подржавало иницијативе за промовисање еколошке писмености.

Закони и политике су дали оквир за ове напоре и довели до оснивања центара за образовање о животној средини (ЕЦЦ) широм земље. Ови центри су пружали ресурсе, обуку и подршку за наставнике и ученике и стављали су нагласак на искуствено учење, практичне активности и образовање на отвореном. Наставници су били вођени од стране службеника за образовање о животној средини и особља ЕЦЦ-а да укључе еколошке теме у своје наставне планове и програме.

Иницијативе за образовање о животној средини превазишле су школе и укључиле су локалне заједнице, породице и организације цивилног друштва кроз пројекте засноване на заједници, еколошке кампање и догађаје за подизање свести јавности. Грчка је такође учествовала у међународним мрежама и иницијативама, радећи са европским партнерима, УНЕСЦО-ом и другим организацијама на размени знања и изградњи капацитета.

Данас Грчка развија своје образовање о животној средини како би одговорила на нове изазове, фокусирајући се на интердисциплинарне приступе, нове технологије и промоцију одрживог понашања. Овај историјски развој одражава посвећеност Грчке промовисању еколошке свести, одговорности и деловања за одрживи развој и заштиту природног наслеђа.

Грчка је значајно унапредила еколошко образовање и стекла међународно признање кроз своју активну улогу у Унеску. Као учесник у УНЕСЦО-вој конвенцији о светској баштини, Грчка је помогла да образовање о животној средини буде у центру пажње као део шире агенде одрживог развоја. Њено учешће у иницијативама УНЕСЦО-а и оквирима ЕУ, као што су Акциони програм за животну средину и Стратегија одрживог развоја ЕУ, наглашава посвећеност Грчке образовању и одрживости у области животне средине. Грчка је ратификовала кључне међународне споразуме, укључујући Оквирну конвенцију Уједињених нација о климатским променама (УНФЦЦЦ) и Конвенцију о биолошкој разноврсности (ЦБД), наглашавајући своју посвећеност борби против климатских промена и очувању биодиверзитета кроз образовање.

Грчка такође учествује у глобалним еколошким кампањама као што су Сат за планет Земљу и Светски дан заштите животне средине како би промовисала посвећеност грађана заштити животне средине. Допринос земље се такође протеже на академска и истраживачка поља, где грчки научници и институције сарађују на међународном нивоу и производе вредне студије и налазе у образовању о животној средини. Ова сарадња јача профил Грчке у глобалној заједници образовања о животној средини. Сарадњом са међународним организацијама, координацијом са политикама ЕУ, ратификацијом глобалних конвенција, учешћем у глобалним иницијативама и

доприносом академском истраживању, Грчка наставља да игра кључну улогу у промовисању еколошког образовања и одрживости на глобалној сцени.

Енергетска трезвеност у Србији

Екологија у Србији је важан аспект актуелног друштвеног, економског и политичког пејзажа. Различити еколошки пројекти се спроводе на различитим нивоима, од локалних иницијатива до националних стратегија, чији је циљ заштита животне средине, очување природних ресурса и унапређење еколошке одрживости.

Систем еколошког образовања и обуке игра важну улогу у развоју еколошке свести код савремених људи. Квалитетно еколошко образовање омогућава неопходну синтезу знања, вештина и навика из природних и друштвених наука. Дакле, улога образовног система у свакој земљи је незаменљива. С обзиром на све тежу еколошку ситуацију у свету, лош однос према природи и мали напредак у очувању природних ресурса, еколошко образовање добија све већи значај како у Србији, тако и широм света. Све земље и њихове образовне политике настоје да обезбеде што квалитетније еколошко образовање, док политике економског развоја често не обраћају пажњу на заштиту животне средине. Дакле, мото би требало да буде: „Економија сугерише, екологија одлучује“, а не обрнуто, како то обично бива. Разлике у очувању природе у свету видљиве су на сваком кораку развијене земље контролишу 85% светског богатства, а самим тим и природних ресурса. Њихова улога у заштити животне средине требало би да буде већа, али према неким проценама Србија заостаје и до 25 година.

У току је процес имплементације Образовања за одрживи развој у све циклусе образовања. Закон о систему образовања и васпитања предвиђа постизање еколошке писмености кроз наставни план и програм на свим нивоима и у свим образовним областима, односно кроз циљеве и резултате за све образовне циклусе. За први циклус, поред увођења еколошког приступа који предвиђа интеграцију принципа нове филозофије живота, еколошке етике и одрживог развоја у опште циљеве и резултате, предложен је и предлог изборног предмета из области заштите животне средине. је усвојен. Планиран је и изборни предмет за наредне циклусе (на вишем нивоу од људи и животне средине).

Министарство заштите животне средине и просторног планирања је 2009. године покренуло кампању „Очистимо Србију“, која се фокусира на смањење загађења, повећање капацитета ЕКО индустрије и промену јавних навика. Циљеви укључују:

1. Смањење загађења животне средине:

- Уклањање дивљих депонија отпада
- Решавање проблема опасног отпада
- Унапређење система управљања отпадом

2. Проширење капацитета индустрије заштите животне средине:

- Доношење нових прописа
- Финансијска подршка за опрему
- Постављање јавне базе података

3. Унапређење еколошке свести:

- Кампање подизања свести
- Веће разматрање заштите животне средине у настави
- Поштовање еколошких принципа на јавним манифестацијама (Хтмл хттпс:// екологија.гов.рс/, 2009)

Реализовани су бројни пројекти на свим нивоима, вођени како од стране државног тако и од невладиног сектора. Еколошка пројектна обука у Србији покрива широк спектар тема како би се обезбедила свеобухватна обука, укључујући:

- Заштита животне средине: Пројекти који имају за циљ очување подручја кроз активности као што су праћење биодиверзитета, заштита угрожених врста, обнављање екосистема и едукација посетилаца. (Милак, 2024)
- Управљање отпадом: пројекти промоције рециклаже и поновне употребе, изградња рециклажних центара, едукација грађана о одвајању отпада и промоција употребе разградивих материјала (Добра Енергија | Мрежа Добре Енергије, н.д.).
- Обновљиви извори енергије: подршка новим технологијама и повећање удела обновљиве енергије у енергетском миксу земље (ЕкоСистем, 2023).
- Еколошко образовање: Програми за едукацију грађана, посебно младих, о питањима животне средине кроз предавања, радионице, посете градилишту и едукативне материјале.
- Очување водних ресурса: пројекти за очување река, језера и подземних вода, заштиту водотокова од загађења, ревитализацију водених екосистема и унапређење система управљања водама (Пројекти И Донације - Дечија Еколошка Академија, 2024).

У периоду од 1950-их до 1990-их, питања животне средине у Србији су третирана као јавноздравствена питања, уграђена у правни корпус здравствено-санитарног надзора, Радуловић (2021). Године 1991. донет је и ступио на снагу Закон о заштити животне средине, чиме је започео период у коме се животна средина посматрала као посебан правни субјект. Међутим, овај закон није решио постојеће проблеме у заштити животне средине, јер није био пропраћен одговарајућим законским и подзаконским актима који би ову област детаљније регулисали (питања квалитета ваздуха, воде, заштите од буке и др. управљање хемикалијама, управљање отпадом итд. захтевају појединачне прописе за сваку од ових области). У 2004. години усвојен је веома важан законски пакет у области заштите животне средине: Закон о заштити животне средине, Закон о стратешкој процени утицаја на животну средину, Закон о процени утицаја на животну средину и Закон о интегрисаном спречавању и контроли загађивања. Примена овог пакета била је следећи велики изазов у периоду од 2004. до 2009. године. Слаб капацитет државне администрације, неспремност државе да примењује усвојене законе, стање у привреди и неравноправан положај оних који су требало да у складу са законским одредбама главни фактори одговорни за неадекватно спровођење. Подношењем кандидатуре за чланство у Европској унији 2009. године, Република Србија је исте године усвојила Закон о изменама и допунама Закона о заштити животне средине и велики број секторских закона који одражавају политичку вољу, али без претходне озбиљне анализе. Иако је њихово усвајање донело пожељне промене, ипак их је карактерисао недостатак озбиљног решења насталих еколошких проблема, Миловановић (2014). Усвојени закони предвиђали су велики број подзаконских аката у року од годину дана од њиховог доношења како би се обезбедило да одредбе буду што прецизније и

променљиве. Многи од подзаконских аката усвојени су годинама касније, а неки чак ни данас, стварајући правни вакуум који је негативно утицао на процес имплементације.

Енергетска трезвеност у Шпанији

Шпанија је у неповољној ситуацији када је у питању енергетска ефикасност и коришћење ресурса. Географски положај Шпаније и њена зависност од сектора туризма и грађевинарства стављају земљу у деликатан положај када су у питању климатске промене, са порастом температура и честим екстремним временским појавама. Стога се стратегије ублажавања за решавање ових проблема не виде само као терет, већ и као прилика за промовисање сектора обновљиве енергије (Лара Естхер, 2008). Стога се може рећи да у Шпанији постоји хитна потреба за промовисањем уштеде енергије како би се повећала отпорност на екстремне климатске догађаје, због рањивости земље.

Шпанија се суочава са изазовом промовисања енергетске ефикасности и смањења зависности од гаса и нафте. Географски положај земље и њена зависност од туризма и грађевинарства чине је рањивом на климатске промене. Шпанија такође има највећу потрошњу воде у Европи, што је погоршано честим сушама и интензивним коришћењем воде у пољопривреди. Ови фактори наглашавају хитну потребу за економичном потрошњом енергије како би се побољшала отпорност на екстремне климатске догађаје.

Потрошња енергије у Шпанији у великој мери зависи од природног гаса и нафте, чинећи 41,36% укупне потрошње, док обновљива енергија чини само 15,71%. Ова ниска стопа усвајања наглашава потребу за већом свешћу и образовањем о предностима обновљиве енергије. Студије попут оних Санцхез-Торија, Лопез и Нието (2023) показују ефикасност образовних кампања за смањење потрошње енергије. Њихов пројекат ЕуроНЕТ 50/50 у школама резултирао је значајним смањењем потрошње воде, струје и грејања.

Укратко, иако је Шпанија увела бројне мере и подстицаје за промовисање ефикасне употребе енергије и обновљивих извора енергије, још увек постоји велика потреба за свешћу и образовањем. Рањивост земље на климатске промене и њена велика зависност од необновљивих ресурса захтевају холистички приступ енергетској ефикасности и одрживости.

У Валенсији, ЕСМЕС пројекат, који је укључивао девет школа, обучавао је ученике да креирају акционе планове како би подстакли целокупну школску заједницу да постане еколошки свеснија. Такмичења и активности обуке које је спроводио приватни снабдевач електричном енергијом промовисале су енергетски ефикасне моделе за смањење потрошње енергије у школама (Мед ЕНИ ЦБЦ, 2020). Владине власти могу проширити ове праксе како би додатно смањиле потрошњу енергије. Иако је пројекат ЕУРОНЕТ 50/50 имплементиран пре скоро деценију, ове праксе нису у широкој употреби у свакодневном животу образовних институција, што указује на потребу веће енергетске свести и већих напора на смањењу потрошње енергије у образовним зградама и непрофитним институцијама.

Постоји значајна потреба да се промовише очување енергије међу младима и децом у образовним институцијама и омладинским центрима широм Шпаније. Штавише, постоји недостатак координисаних иницијатива у сектору високог образовања, при чему само појединачне институције предузимају акције. Пример успешне имплементације на универзитетском нивоу је пилот пројекат на Универзитету у Валенсији пре две деценије. Универзитет је идентификовао обрасце потрошње и, променом осветљења и инсталирањем соларне енергије, успео је да смањи потрошњу енергије за 40% и емисију ЦО2 за 4,49 тона

годишње (Гомез-Амо ет ал., 2004). Ипак, све до рата између Украјине и Русије нису давани никакви подстицаји владе за смањење зависности од гаса и сличних ресурса.

Само смањење потрошње електричне енергије не обезбеђује енергетску ефикасност нити ублажава ефекте прекомерне потрошње енергије. У великим градовима попут Мадрида, дељење аутомобила је популарно међу младима и промовише се е-мобилност (електрични аутомобили). Зоне нулте емисије спречавају аутомобиле са високом емисијом ЦО₂ да возе у одређене области. Млади Шпанци, за разлику од претходних генерација, све више планирају да не поседују аутомобил (ИОКИ, 2020). Ово указује на владине мере за сузбијање прекомерне потрошње енергије и померање ка одрживој мобилности међу младима.

Са пандемијом ЦОВИД-19 уведен је рад на даљину, чиме је смањена потрошња енергије у канцеларијама. Студије показују да даљински рад са пуним радним временом штеди више енергије него хибридни радни аранжмани. Иако је утицај рада на даљину био мањи од очекиваног, он је промовисао енергетску ефикасност у компанијама у приватном сектору (Едмонд, 2020). Подизање свести о предностима рада на даљину и хибридног рада у приватном и јавном сектору може побољшати енергетску ефикасност.

У оквиру пројекта одржане су сесије фокус група како би се разумеле тенденције и перцепције младих људи у погледу енергетске трезвености. На основу ових налаза развијене су препоруке за политику. Преглед литературе показује да постоји значајна потреба за подизањем свести и образовним ресурсима како би се ове праксе промовисале у образовном и омладинском сектору у Шпанији. Уштеда енергије захтева холистички приступ који користи стратегије паметне потрошње за смањење прекомерне потрошње енергије код појединаца и домаћинстава. Стога је подизање свести кључно за примену оваквих стратегија. Пројекат има за циљ да промовише уштеду енергије кроз обуку младих људи и омладинских радника у Шпанији. Методологија фокус групе је развијена да би се разумеле тенденције и интересовања младих људи у вези са коришћењем, потрошњом и ефикасношћу енергије.

методологија

Анализа потреба и имплементација фокус групе

Спровођење пројекта у земљама са различитим нивоима развоја и присуством различитих културних образаца најбоље је уочено кроз одговоре фокус група.

Током теренских студија организованих у оквиру пројекта Собриети4Иоу одабрано је 20 људи из младе публице, фокус групе пројекта, а питања која су поставили партнери упућена су младима. У том контексту, од учесника је затражено да прочитају писмо које је индијски поглавица написао председнику САД.

„Председник у Вашингтону даје до знања да жели да купи нашу земљу. Али како се може купити или продати небо? Земља? Идеја нам је страна. Ако немамо свежину ваздуха и сјај. воде, како их онда можемо купити?

Ужарена вода која тече у потоцима и рекама није само вода, већ крв наших предака. Када вам продамо нашу земљу, морате запамтити да је она света. Сваки сјајни ограз у бистрим водама језера говори о догађајима и успоменама из живота мог народа. Жубор воде је глас оца мога оца.

Реке су наша браћа. Они утажују нашу жеђ. Носе наше кануе и хране нашу децу. Стога, мораш рекама показати доброту коју би показао сваком другом брату.

Док вам продајемо нашу земљу, запамтите да је ваздух драгоцен за нас, да ваздух дели свој дух са свим животом који подржава. Ветар који је нашем деди дао први дах примио је и последњи уздах. Ветар такође даје нашој деци дух живота. Дакле, ако продамо своју земљу, морате је чувати одвојено и свето, као место где човек може да оде да окуси ветар заслађен ливадским цвећем.

Хоћете ли учити своју децу ономе што смо ми учили нашу децу? Да је земља наша мајка? Оно што се дешава са земљом дешава се свим синовима земље.

Знамо ово: Земља не припада човеку, него човек припада земљи. Све ствари су повезане као крв која нас све повезује. Човек није исплео мрежу живота; он је само нит у томе. Шта год ради мрежи, ради себи.“ (2011, 15. септембар)

Теме и питања о којима су учесници разговарали:

1. Ставови према природи

Питања: Како разумете речи овог индијанског поглавице? Зашто се на овај начин обраћа будућим становницима Америке? Колико су његове поруке актуелне данас?

2. Ставови према еколошким кризама и проблемима

Питања: Шта је екологија? Која питања животне средине су вам приоритет? (нпр. загађење воде и ваздуха, климатске промене, нуклеарна постројења, испитивање и ратовање, индустријски отпад, прекомерна употреба пластике, прљава индустрија и рударство, прекомерна употреба природних ресурса, нешто друго...) Зашто настају еколошки проблеми и кризе?

3. Извори знања и информација о питањима животне средине

Питања: Из којих извора ви лично добијате информације о питањима животне средине? Које су најчешће и најчешће, а које најмање? (Школа, наставно особље, медији, интернет, еколошке политичке партије, еколошке невладине организације, породица, пријатељи...) Колико су еколошке теме биле заступљене у вашим школским данима иу којим школским предметима? Наведите и опишите пример добре праксе (радионице, предавања или акције) у којима је питање животне средине обрађено на импресиван начин.

4. Разуме концепт одрживог развоја

Питања: Колико сте информисани о циљевима и стратегијама одрживог развоја? Како разумете овај концепт? Какав је однос између овог концепта и доминантног концепта економског развоја – да ли се они међусобно слажу или противрече? Које су кључне теме концепта одрживог развоја?

5. Разумевање концепта енергетске трезвености

Питања: Колико сте упознати са циљевима и стратегијама енергетске трезвености? Како разумете овај концепт? Прокоментаришите следећу реченицу: Захтеви за животну средину су: сачувати ресурсе, обновити и поново користити ресурсе, рециклирати, док су економски захтеви: ефикасно и ефективно користити ресурсе. Како оцењујете ваш град, ваш регион и планове ваше земље за коришћење енергије и ресурса? Како ви лично и ваша породица користите средства и у којој мери планирате њихову употребу и потрошњу?

6. Ставови према ограничењу природних добара и ресурса

Питања: Да ли покушавате да одредите сировине које се користе за прављење производа који често користите и волите, али није од суштинског значаја за живот? Одакле потичу те сировине и у којим количинама се узимају из природе? Како бисте реаговали да се објави да су ове сировине исцрпљене и да више нема начина за производњу ваших омиљених производа?

7. Лична и колективна одговорност за природне ресурсе

Питања: Како се понаша еколошки свесна особа? Које посебне способности има? Шта одређује да ли су ове вештине и понашања присутни у нечијем понашању? Ко у друштву треба да решава еколошке проблеме: влада, политичари, стручњаци, економисти, ко је одговоран? Колико је висока ваша лична одговорност? У чему се састоји ова одговорност? Колико сте свесни последица свог понашања на природу и друштво?

8. Мотивација за стицање нових вештина, промену понашања, навика и ставова

Питања: Које еколошке вештине су нам најпотребније? (Изаберите најмање три најважнија и опишите их).

Шта треба да промените сами? У којој мери сте вољни да се промените и стекнете нове животне-еколошке вештине? Објасни зашто.

9. Предлози и препоруке

Питања: Како би глобално изгледао трезвен, енергичнији живот? Који су ваши предлози за постизање ових циљева? Које препоруке имате за стицање еколошких вештина?

Млади у Турској и енергетска трезвеност

a. Основне информације о учесницима:

Фокус групе чине 20 младих људи: 9 мушкараца и 11 жена.

b. Методе рада:

Квалитативно истраживање кроз 2 фокус групе

c. Резиме одговора на појединачна питања:

Питање 1 – Став према ресурсима:

Одговори на ово питање обично укључују да власништво не даје право на ремећење поретка у природи, да је земља наш дом и да поседовање нечега не значи да то можемо да користимо како желимо.

Питање 2 – Однос према еколошким кризама и проблемима:

Одговори на ово питање генерално су наводили исцрпљивање ресурса чисте воде и нуклеарни рат као главне претње по животну средину.

Питање 3 – Извори знања и информација о питањима животне средине:

Према одговорима на ово питање, учесници се углавном информишу о питањима животне средине из медија. Допринос образовних институција (школа, факултета, итд.) питањима

животне средине је прилично мали. Допринос невладиних организација питањима животне средине је натпросечан.

Питање 4- Разумевање концепта одрживог развоја:

Већина учесника није имала појма о одрживом развоју. Када смо учесницима објашњавали концепт одрживог развоја, они су сматрали да одрживи развој треба да чини основу економског развоја у нашем времену. Они су закључили да земље које се развијају са доминантним моделом развоја не могу да издрже овај развој.

Питање 5- Разумевање концепта очувања енергије:

Већина учесника је имала ограничено знање о енергетској ефикасности. У коментарима на реченицу наведену у питању, они су навели да сматрају позитивним то што се наша земља у великој мери ослања на хидроелектране због зависности од иностраних енергената, али да и даље постоје велики дефицити у енергетској ефикасности. Рекли су да они лично посвећују довољно пажње својој потрошњи енергије.

Питање 6 – Став према ограничењу природних добара и ресурса:

Већина испитаника је за пример навела пластику која се налази у готово свим производима које користе. Знате да се ове сировине добијају из нафте. Сматрају да ће им се квалитет живота значајно смањити ако се објави да се више неће производити производи који садрже пластику.

Питање 7 – Лична и колективна одговорност за природне ресурсе:

Учесници сматрају да би еколошки свесни људи требало да буду пажљивији у погледу потрошње енергије, да производе мање отпада и подрже рециклажу. Сматрају да је влада најефикаснија институција за решавање еколошких проблема. Сматрају да и друштво има велику одговорност за напоре власти да реши овај проблем. Верују да су сами одговорни за сопствену потрошњу енергије и рециклажу. Нису довољно свесни последица свог понашања по природу и друштво.

Питање 8 – Мотивација за стицање нових вештина, промену понашања, навика и ставова:

Учесници сматрају да су неадекватни у погледу свог еколошког знања. Знање о животној средини које им је најпотребније је свест о рециклажи, уштеди енергије и одрживости. Најважнија тачка коју треба променити у њиховом мишљењу је енергетска трезвеност. Учесници се осећају спремним да се промене и стекну нове еколошке вештине.

Питање 9 – Предлози и препоруке:

Учесници верују да енергичнији и трезвенији живот даје више наде за будући свет. Они верују да се морамо суочити са будућим еколошким проблемима и да ће ова конфронтација бити могућа кроз ефикасну обуку. Сматрају да невладине организације у региону у којем се налазе учесници треба да се ангажују са младима како би им пружили еколошка знања и усмерили их по овим питањима.

d. Закључци фокус групе

Допринос образовних институција (школа, факултета, итд.) питањима животне средине је прилично мали. Већина учесника је имала ограничено знање о енергетској ефикасности и одрживом развоју и недовољну свест о последицама свог понашања на природу и друштво. Ипак, учесници фокус група сматрају да се морамо суочити са будућим еколошким проблемима и да ће то бити могуће кроз ефикасну обуку.

Млади у Аустрији и енергетска трезвеност

а. Основне информације о учесницима

Радионица фокус групе за пројекат Собриети4иоу, која је одржана у Инсбруку, Аустрија, укључила је хетерогену групу од 20 младих људи између 18 и 30 година. Учествовало је 13 жена и 7 мушкараца. Група је укључивала и студенте и младе људе мигрантског порекла који раде у Инсбруку. Ова разноврсна мешавина гласова пружила је драгоцен увид у перспективе и изазове са којима се млади људи суочавају када је реч о енергетској трезвености. Њихово активно ангажовање и доприноси значајно су допринели идентификовању потенцијалних решења и стратегија за промовисање одрживе потрошње енергије.

б. Методе рада

Радионица Собриети4иоу у Инсбруку одржана је у трочасовној сесији са једном паузом за кафу. Током радионице, учесници су под надзором разговарали о различитим темама у вези са енергетском трезвеношћу. Овај интерактивни формат је промовисао отворен дијалог и размену различитих перспектива. Структурисане дискусије су нам пружиле богат допринос и увиде који су нам помогли да идентификујемо кључне изазове и потенцијалне стратегије за промовисање енергетске трезвености међу младима.

с. Zusammenfassung der Antworten auf die einzelnen Fragen

Питање 1 – Став према ресурсима:

Учесници су показали савестан приступ потрошњи ресурса, посебно воде и горива. Стратегије за смањење употребе воде укључивале су гашење славине приликом прања зуба и минимизирање употребе воде приликом прања судова. Слично томе, учесници су показали свест о свом угљеничном отиску у вези са потрошњом горива бирајући да се возе бициклом или јавним превозом уместо аутомобила. Поред тога, учесници су показали разумевање важности познавања порекла хране и њеног утицаја на животну средину. Наглашени су напори да се смањи лични карбонски отисак, као што су: Б. минимизирање потрошње меса и избор обновљивих извора енергије.

Питање 2 – Ставови према еколошким кризама и проблемима:

Учесници су се сложили да постоји еколошка криза, наводећи научне доказе и видљиве промене у климатским обрасцима као кључне факторе. Забринутост због топлења глечера, топлијих температура и промена временских образаца подвукла је хитност решавања еколошких проблема. Учесници су нагласили потребу за хитним дјеловањем на индивидуалном, владином и индустријском нивоу како би се ублажили ефекти климатских промјена и заштитили природни екосистеми.

Питање 3 – Извори знања и информација о питањима животне средине:

Учесници су сматрали да је медијски приказ питања животне средине повремено сензационалистички, али су признали његову улогу у подизању свести. Формално образовање о екологији и питањима животне средине оцењено је као ограничено. Учесници су се ослањали на ваннаставне активности, као што је волонтирање са невладиним организацијама и учешће у еколошким протестима, како би допунили своје знање.

Питање 4- Разумевање концепта одрживог развоја:

Одрживости, они су нагласили потребу за променама како би се уравнотежио економски раст и заштита животне средине. Предлози су укључивали улагање у обновљиве изворе енергије, регулаторне мере за смањење емисије угљеника и промовисање одрживих образаца потрошње.

Питање 5 – Разумевање концепта енергетске трезвености:

Енергетска трезвеност је била централна тема, а учесници су се разликовали по нивоу упознавања са овим концептом. Док су неки учесници повезивали термин са смањењем потрошње енергије, други су га видели као шири приступ који укључује избор одрживог начина живота. Дискусије су биле усредсређене на енергетски ефикасне праксе као што су изолација и минимизирање пластике за једнократну употребу, као и промене понашања за смањење емисије угљеника.

Питање 6 – Став према ограничењу природних добара и ресурса:

Учесници су изразили спремност да усвоје праксе за смањење отпада и заштиту природних ресурса. Стратегије су укључивале донирање или обнављање старог намештаја, смањење бацања хране кроз свесну потрошњу и примену принципа Смањи, поново употреби и рециклирај.

Питање 7 – Лична и колективна одговорност за природне ресурсе:

Када се сагледа лична одговорност за животну средину, постала је јасна сложеност појединачних акција у ширем структурном контексту. Иако су учесници препознали важност појединачних напора, они су такође нагласили потребу за системским променама, укључујући владине прописе и корпоративну одговорност, како би се ефикасно решили проблеми животне средине.

Питање 8 – Мотивација за стицање нових вештина, промену понашања, навика и ставова:

Учесници су изразили спремност да промене своје понашање и навике како би заштитили животну средину, наводећи мотиве укључујући подизање свести о овом питању, смањење личног угљеничног отиска и залагање за промену политике.

Питање 9 – Предлози и препоруке:

Предлози за повећање еколошке свести међу младима укључивали су обуку о климатској писмености и подршку иницијативама које воде млади.

d. Закључци фокус групе

Учесници су показали свестан приступ потрошњи ресурса, посебно воде и горива, и нагласили важност познавања порекла хране и хитну потребу за деловањем на индивидуалном, владином и индустријском нивоу. Формално образовање о екологији и питањима животне средине сматра се ограниченим, а учесници су се ослањали на ваннаставне активности као што су учешће у невладиним организацијама и учешће у еколошким протестима како би допунили своје знање. Иако су учесници признали важност појединачних напора, они су такође нагласили потребу за системским променама, укључујући владине прописе и корпоративну одговорност.

Млади у Грчкој и енергетска трезвеност

a. Основне информације о учесницима:

Студијска група је реализована са 20 учесника: младих, омладинских радника, студената и приправника.

b. Методе рада:

Es wurden zwei Fokusgruppen abgehalten, um Wahrnehmungen, Einstellungen und Wissenslücken in Bezug auf Umweltbildung und Klimaschutz zu erkunden. Die Teilnehmer nahmen an Diskussionen, Aktivitäten und Reflexionen teil, um ihr Verständnis für Umweltthemen zu vertiefen und den Lern- und Schulungsbedarf in diesem Bereich zu ermitteln.

c. Резиме одговора на појединачна питања:

Питање 1 – Став према ресурсима:

Учесници су изразили спремност за очување природних ресурса. Нагласили су важност одрживог управљања и потребу за уравнотеженом употребом како би се осигурала дугорочна доступност. Многи су изразили забринутост због прекомерне експлоатације и истакли значај мера очувања и развоја обновљивих ресурса. Договорено је да се и технолошке иновације и традиционално знање користе за ефикасно управљање ресурсима.

Питање 2 – Ставови према еколошким кризама и проблемима:

Истакнут је значај критичког мишљења у процени еколошких проблема. Критичко размишљање је била тема дискусија која се понавља. Учесници су нагласили потребу да се проблеми животне средине решавају са аналитичком строгашћу и отвореним умом. Нагласили су важност преиспитивања претпоставки, изазивања предрасуда и креативног размишљања како би се развила иновативна рјешења за сложене еколошке проблеме. Као најважнија су истакнута следећа питања: климатске промене, губитак биодиверзитета и одговарајући развој. Учесници су препознали да су климатска питања међусобно повезана и zaloжили се за холистички приступ климатским акцијама. Уместо да дају приоритет једном конкретном климатском питању над другим, они су нагласили важност истовременог решавања више еколошких питања и прилагођавања решења контексту и потребама различитих заједница.

Питање 3 – Извори знања и информација о питањима животне средине:

Улога образовања: Образовање је наведено као моћно средство за промовисање климатских акција и одрживости. Учесници су нагласили да образовни системи морају играти централнију улогу у развоју климатски писмених људи, опремљених знањем, вјештинама и ставовима потребним за рјешавање еколошких изазова и допринос рјешењима.

Питање 4 – Разумевање концепта одрживог развоја:

Учесници су имали опште разумевање одрживог развоја као концепта који укључује економске, социјалне и еколошке димензије. Они су то препознали као холистички приступ који има за циљ задовољавање тренутних потреба без угрожавања способности будућих генерација да задовоље своје потребе. Међутим, идентификован је јаз у дубљем разумевању, посебно у погледу практичне примене и конкретних могућности имплементације у различитим секторима.

Питање 5 – Разумевање концепта енергетске трезвености:

Упркос свом академском образовању, многи учесници су показали недостатке у разумевању основне терминологије и концепата животне средине. Термини као што су „екологија“, „одрживи развој“, „климатске промене“ и „енергетска трезвеност“ нису свима били познати, наглашавајући потребу за основним образовањем у области науке о животној средини и одрживости.

Питање 6 – Став према ограничењу природних добара и ресурса:

Учесници су препознали ограниченост природних ресурса и изразили осећај хитности за њихово очување. Постојала је сагласност да се коришћење природних ресурса мора ограничити како би се спречило њихово исцрпљивање. Дискусије су одражавале препознавање важности одрживе потрошње и потребе за развојем политика које промовишу правичан приступ ресурсима, истовремено осигуравајући њихово очување за будуће генерације.

Питање 7 – Лична и колективна одговорност за природне ресурсе:

Учесници су изнели различите ставове о одговорности за суочавање са климатским променама. Док су једни истицали улогу влада и међународних споразума у спровођењу промена политике и прописа, други су истакли важност индивидуалних акција и избора личног начина живота у доприносу решавању проблема.

Питање 8 – Мотивација за стицање нових вештина, промену понашања, навика и ставова:

Учесници су показали велику вољу да стекну нове вештине и промене своја понашања и ставове према одрживости животне средине. Изразили су жељу да буду информисанији и проактивнији у свом личном и професионалном животу и да усвоје праксе које доприносе заштити животне средине и одрживости. Ово је укључивало спремност да учествује у обуци, радионицама и образовним програмима који су фокусирани на развој вештина релевантних за климатске акције и одрживи живот.

Питање 9 – Предлози и препоруке:

Позив на акцију: Студијска група је завршила позивом на акцију за више улагања у еколошко образовање и програме климатске писмености. Учесници су подвукли хитност борбе против климатских промена и нагласили улогу образовања у мобилизацији колективне акције и промовисању културе одрживости.

d. Закључци фокус групе

Све у свему, студијска група је пружила вредан увид у потребе учења и обуке студената универзитета у области образовања о животној средини. Уклањањем празнина у знању, промовисањем критичког мишљења и јачањем осећаја одговорности и деловања, образовање о животној средини има потенцијал да оснажи појединце да активно обликују транзицију ка одрживијој будућности.

Сарадња између школа, локалних заједница, невладиних организација и владиних агенција може обезбедити вредне ресурсе, стручност и подршку за пројекте и активности образовања о животној средини. Пројекти на нивоу заједнице, еколошке кампање и догађаји за подизање јавне свести могу промовисати колективну акцију и еколошку одговорност међу студентима и широм јавношћу.

Млади у Србији и енергетска трезвеност

a. Основне информације о учесницима

У две фокус групе учествовало је укупно 20 младих људи, 11 девојчица и 9 дечака. Сви учесници су млади који завршавају школу, који су пунолетни и који се разликују по образовним профилима које похађају и по полу. Сви похађају школе на подручју града Крагујевца, већина њих живи и у Крагујевцу, док је део (троје) полазника из мањих места у околини Крагујевца.

b. Методе рада

У складу са захтевима пројекта, спроведене су две фокус групе у Србији, у граду Крагујевцу. На основу дискусија учесника о темама и питањима, спроведена је квалитативна анализа њихових одговора и ставова.

c. Резиме одговора на појединачна питања:

Питање 1 – Став према ресурсима:

Савремени човек мисли да је господар природе и понаша се у складу са тим: верује да може да је контролише, да је може продати и купити. Тако је око половине учесника веровало да су речи индијанског поглавице и данас актуелне, позив савременим људима да промене свој однос према природи и посвете јој више пажње, док је остатак учесника веровао да су индијске перцепције неразумљиве за људи данас, посебно због различитих вредности ове културе.

Питање 2 – Ставови према еколошким кризама и проблемима:

Сви ученици су показали свест о екологији и њеним проблемима. Уочена је разлика у знању код ученика који похађају СТЕМ предмете у средњој школи, јер су били у стању да прецизније дефинишу појам и артикулишу кључна еколошка питања. Најважнији еколошки проблеми за учеснике обе групе су: загађење воде и ваздуха, нарушавање равнотеже у природи и климатске промене. Већина учесника фокус група сматра да су људи одговорни за настанак еколошких криза и проблема.

Питање 3 – Извори знања и информација о питањима животне средине:

Млади се углавном информишу о питањима животне средине путем интернета. Указано је на утицај појединих популарних друштвених мрежа на ставове и понашање младих у складу са еколошким трендовима – на пример, коришћење такозване веганске шминке. Једна група је порицала улогу школа, док је друга навела школе као важан извор информација. Ниједан од учесника није члан еколошке организације или политичке партије. Учествовали су само у организованим еколошким активностима у основној школи. Један студент је навео породицу, а други је навео телевизију као извор информација о питањима животне средине.

Питање 4 – Разумевање концепта одрживог развоја:

Мало учесника је чуло за концепт одрживог развоја и само је један учесник дао оквирно објашњење. Већина се сложила да је могуће помирити еколошке и економске циљеве унутар заједнице, чак и ако на први поглед изгледају контрадикторно. Према мишљењу учесника, држава би требало да игра кључну улогу у овом усклађивању. Помињање речи „политика” изазвало је негативне асоцијације код појединих учесника, што није реткост и наводи младе у Србији на аполитичан начин живота.

Питање 5 – Разумевање концепта енергетске трезвености:

Одговори свих учесника у обе групе били су једногласни: нико није чуо за термин „енергетска трезвеност“ нити је знао шта он значи. Након разумевања значења, учесници су предложили да се термин преведе на српски: енергетска савесност (уштеда енергије). Они су коментарисали трезвеност као вид штедње, одрицања од одређених потреба и замене средстава за задовољење потреба. Овај мото је сада подстакао дубље промишљање, тако да су неки од испитаника сматрали да су захтеви екологије и економског просперитета неспојиви, док су други сматрали да се они могу помирити, опет уз помоћ државе. Учесници углавном нису информисани о акцијама и плановима које спроводе државни и локални органи у области заштите животне средине.

Питање 6 – Став према ограничењу природних добара и ресурса:

Тешко би се прилагодили животу да се њихови омиљени производи више не производе. Сматрају да то није само њихово мишљење, већ да млади нису спремни да се одрекну удобности савременог живота. Они више воле непосредно задовољство и не размишљају о утицају таквог начина живота на природу. Они такође разумеју да се морају прилагодити променама како до њих дође. Они нису у стању да квантификују количине сировина које су потребне за глобалну производњу њиховог омиљеног производа.

Питање 7 – Лична и колективна одговорност за природне ресурсе:

Профил еколошки свесне особе обухвата следеће квалитете и вештине: рециклира све што је могуће и прешло му је у навику, зна да доноси еколошки прихватљиве одлуке, одлучна је у спровођењу ових одлука, спремна је да учи, спремна је да промени своје навике када је потребно, бити спреман да уложи више времена да би се задатак обавио на еколошки прихватљив начин, да се не плаши да се понаша другачије од других и да му не сметају реакције других (нпр. исмевање), није себичан, осуђује неразумно и окрутно убијање животиња, осуђује тестирање производа на животињама и окрутно поступање према животињама, негује љубав према другим људима, другим живим бићима и природи у целини. Остварење ових карактеристика треба да укључи породицу, школу, медије и државу. Фокус је на држави и њеним властима. Учесници су у великој мери преузели и сопствену одговорност за стање наше природне средине. Један учесник сматра да главну одговорност имају велике компаније.

Питање 8 – Мотивација за стицање нових вештина, промену понашања, навика и ставова:

Најважније особине и вештине су: спремност за стицање нових знања и навика, несебичност, одговорност према другима и природи. Промена људи треба да укључује одбацивање свих облика похлепе, аполитичних ставова, стида, страха, апатије и неодговорности. Иако су генерално закључили да млади нису спремни на промене, током дискусије су предложили низ мера које би требало да се спроведу у граду Крагујевцу: промовисање и стварање услова за еколошки прихватљив градски превоз, Омогућавање коришћења бесплатних папирних кеса у продавнице, награђивање учесника у еколошким акцијама.

Питање 9 – Предлози и препоруке:

Они су позвали на јачање омладинског активизма у средњим школама. Поред тога, младе људе треба образовати да подижу свест и мењају своје навике ради очувања природних ресурса.

d. Закључци фокус групе

Учесници су показали висок ниво свести о питањима животне средине. Препознали су разлике између вредности ранијих култура које су биле у директном контакту са природом и вредности

савременог западног друштва. Препознали су да су неопходне промене у понашању савременог човека према природи.

Њихови одговори су показали да интернет, а не школа, има највећи утицај на стицање знања и формирање ставова о питањима животне средине. Ово би требало да буде сигнал школском систему да побољша своју улогу у образовању младих коришћењем атрактивнијих метода.

Млади препознају своју одговорност за еколошке проблеме и апелују на државу да створи услове за еколошки прихватљив начин живота. Показали су недостатак знања и свести о одрживом развоју и уштеди енергије, што указује на потребу едукације у овој области. Иако нису спремни да се одрекну удобности савременог живота, спремни су да промене своје понашање, уче и развију осећај одговорности.

Учешће у фокус групама довело је до промена и кристализације ставова учесника током дискусија. У том смислу, пројектни циљеви фокус група су у потпуности остварени.

Млади у Шпанији и енергетска трезвеност

а. Основне информације о учесницима:

Учествовало је 20 младих (13 жена, 7 мушкараца).

б. Методе рада:

Фокус групе су спроведене два пута, свака са по 10 младих људи у марту и априлу 2024. у Алмерији, Шпанија, на шпанском.

с. Резиме одговора на појединачна питања:

Питање 1 – Став према ресурсима:

Што се тиче ресурса које су млади идентификовали, њихови одговори су били различити, укључујући воду, дрво и земљу. Навели су примере смањења употребе ресурса и нагласили потребу за смањењем потрошње ради решавања еколошких изазова. Њихове идеје сугеришу интернализацију одрживог коришћења ресурса како би се потрошња свела на минимум. Три учесника су посебно истакла воду као најважнији животни ресурс и истакла да је њена заштита неопходна за обезбеђивање хране и одржавање чисте животне средине.

Концепт поновне употребе је такође поменут у обе фокус групе. Млади су свеснији могућности за смањење потрошње воде него што се очекивало. Суше и потрошња воде сматрају се важним проблемима у Шпанији, што препознају и млади. Није било опречних мишљења о потрошњи воде и коришћењу природних ресурса. Такође су предложили технологију морске воде као решење за суше.

Коначно, млади су свесни ограничености ресурса и верују да постоје решења за превазилажење ових изазова. Међутим, они су рекли да за већину младих људи „удобност“ често има предност над „климатским променама“, истичући кључно питање које треба решити да би се решили еколошки изазови, посебно међу младима.

Питање 2 – Однос према еколошким кризама и проблемима:

Шпанија се последњих деценија суочила са екстремним утицајима на животну средину, као што су пешчане олује и високе температуре, што је довело до смрти и здравствених проблема. Ови

догађаји су такође утицали на сезонске промене, што је довело до проблема безбедности пољопривреде и хране. Млади су свесни ових проблема. Један учесник је признао да је већа вероватноћа да ће еколошки проблеми имати дугорочни, а не краткорочни утицај на друштво, навике и удобност, чак и ако му није стало до њих.

Они су такође свесни питања загађења животне средине изван потрошње енергије и примећују да загађење утиче не само на локална или регионална подручја, већ и широм света. Ово је посебно јасно у великим градовима као што је Мадрид, где квалитет ваздуха прелази границе СЗО и стога представља здравствени ризик. Један учесник је поменуо видљиве ефекте загађења.

Осим тога, пешчане олује са кишом, доносећи загађен ваздух, често изазивају поремећаје у градовима и значајно утичу на квалитет ваздуха и свакодневни живот. Одговори младих показују да су свјесни локалних еколошких криза, али мање разумију глобалне проблеме климатских промјена. Они могу да упореде промене од свог детињства до данас, дајући им увид у изазове заједнице.

Питање 3 – Извори знања и информација о питањима животне средине:

Млади су навели друштвене медије и онлајн новине као своје главне изворе информација о питањима животне средине. Међутим, указали су на могућу злоупотребу интернета и дезинформације. Они су истакли недостатак поузданих извора и позвали на кампање подизања свести како би се избегла забуна око загађења и еколошких проблема. У земљи не постоје званичне мреже за информисање и мотивисање младих о питањима животне средине. Неопходно је повећати видљивост поузданих информација. Неповерење према информацијама на друштвеним мрежама и Интернету је велико због недовољног познавања локалних проблема. Само један учесник се придружио еколошким протестима, али није био сигуран у утицај. Они су истакли потребу за механизмима који омогућавају младим људима да изразе своју забринутост и ефикасно се мобилишу.

Питање 4- Разумевање концепта одрживог развоја:

На питање о циљевима одрживог развоја (СДГ), млади људи повезују одрживост са економским развојем. Они су изразили скептицизам да би СДГ могли ускоро бити постигнути због корпоративне похлепе и недостатка профита, наводећи соларне панеле као пример где би електропривреде изгубиле приходе. Ово сугерише да они не верују у утицај СДГ-а и да их виде као економске, а не као циљеве одрживог развоја. Они такође не сматрају да су СДГ наклоњени младима или разумљиви, јер их повезују са економским развојем, а не са друштвеним, културним или политичким аспектима.

Питање 5 – Разумевање концепта енергетске трезвености:

Млади су потпуно несвесни појма енергетске трезвености као терминологије. Током две сесије фокус група често су мешали теме енергетске ефикасности и уштеде енергије. Из тог разлога дали су примере уштеде енергије и интелигентне потрошње. Они су разговарали о разликама између земаља и Шпаније наглашавајући праксе рециклаже. Они верују у могућност спровођења неких мера у Шпанији и веома су заинтересовани за то, али је неопходно створити свест на државном нивоу за спровођење таквих мера. Млади људи покушавају да избегну своју зону удобности како би смањили потрошњу енергије и утицај свог понашања на животну средину.

Питање 6 – Став према ограничењу природних добара и ресурса:

У обе сесије фокус група, млади су се сложили са смањењем потрошње природних добара и ресурса јер их виде као „животне ресурсе“. У том смислу, они су дали примере подстицаја које је шпанска влада поставила да би илустровала како то функционише у стварности. Поред тога,

биће предузете мере за промовисање природних добара и ресурса за решавање проблема у заједницама.

Једна млада особа је изјавила да питања животне средине нису много релевантна за њихов свакодневни живот и већину времена за друге, јер виде утицај еколошких проблема на свој живот не директно него индиректно. Ова тенденција је широко распрострањена међу шпанским младим људима. Зато су еколошка питања на другом месту у односу на друга.

Питање 7 – Лична и колективна одговорност за природне ресурсе:

Млади не верују у колективну одговорност да смање потрошњу природних ресурса или да ограниче сопствену потрошњу. Тврде да је широко распрострањено незнање о питањима животне средине и међу младима и међу општом популацијом. Разумевање ових питања је од суштинског значаја за личну или колективну одговорност, наглашавајући потребу да се развије став према колективном деловању.

Шпанија заостаје за другим земљама када је у питању сакупљање и рециклажа отпада. Одвајање отпада се практикује, али често не успе због загађења. Опорезивање или иницијативе за промовисање личне одговорности могу подстаћи рециклажу, посебно међу групама са ниским приманима. Поменути су примери из Холандије и Немачке, као што је рециклажа коришћених боца.

Млади људи су спремни да преузму индивидуалну одговорност за своју потрошњу, али им недостаје иницијатива за колективно деловање. Стога је неопходно повећати свест о колективној одговорности за коришћење ресурса.

Питање 8 – Мотивација за стицање нових вештина, промену понашања, навика и ставова:

Млади су мотивисани да стекну нове вештине и промене своје потрошачко понашање, навике и ставове. На пример, постоје разна решења да их учине доступним за будућност, али они сматрају да та решења тренутно нису практична за смањење потрошње енергије од мобилности до туширања.

Млади су мотивисани да стекну нове вештине и промене своје потрошачко понашање, навике и ставове. На пример, постоје различита решења да се ово учини доступним за будућност, али они верују да та решења за сада нису одржива да би се смањила потрошња енергије од мобилности до туширања. На пример, млади људи предлажу да се авионска путовања замени путовањем возом, да се уместо амбалаже за једнократну употребу користи трајна амбалажа итд.

Али постоји тенденција да се разуме људско стање „удобности“ и „незнања“. Иако знамо да можемо да променимо ситуацију и да је то у нашим рукама, склони смо да је оставимо каква јесте или бирамо пут који нам одговара. Тако млади размишљају о промени понашања, чак и ако сматрају да је то неопходно.

Питање 9 – Предлози и препоруке:

Младима је важно да од малих ногу буду упознати са проблемима на нашој планети. Још увек нисмо на прекретници у којој ће млађе генерације постати отпорније на климатске промене и екстремне климатске догађаје.

На групним састанцима две групе разматрана су питања потрошње енергије и коришћења ресурса. Међутим, они имају сугестије да невладине организације и владини органи спроводе нове политике и мере за промовисање очувања енергије и подизање свести код деце и младих како би се створио осећај навике.

d. Закључци фокус групе

Млади људи препознају важност смањења потрошње ресурса и вредности одрживости, али то често није компатибилно са удобним начином живота који траже. Они су углавном свесни локалних еколошких криза, али мање знају о глобалним питањима. Друштвени медији и онлајн новине су њихови главни извори информација, према којима би требало да буду помало скептични јер ови извори такође садрже много дезинформација. Они повезују одрживи развој са економским растом, али су свесни и корпоративне похлепе. Ово изазива сумњу у озбиљност циљева одрживог развоја. Концепт енергетске трезвености младима је нејасан и често се меша са енергетском ефикасношћу. Спремни су да преузму индивидуалну одговорност, али им недостаје колективна акција. Подижите свест

Све у свему, студијска група је пружила вредан увид у потребе учења и обуке студената универзитета у области образовања о животној средини. Уклањањем празнина у знању, промовисањем критичког мишљења и јачањем осећаја одговорности и деловања, образовање о животној средини има потенцијал да оснажи појединце да активно обликују транзицију ка одрживијој будућности.

Сарадња између школа, локалних заједница, невладиних организација и владиних агенција може обезбедити вредне ресурсе, стручност и подршку за пројекте и активности образовања о животној средини. Пројекти на нивоу заједнице, еколошке кампање и догађаји за подизање јавне свести могу промовисати колективну акцију и еколошку одговорност међу студентима и широм јавношћу.

Предлози политике

Проширење подстицајних програма

Национални извештаји земаља укључених у пројекат садрже читав низ различитих педагошких стратегија за еколошко образовање деце и младих.

Заједнички елементи ових стратегија су да су усмерене на развијање вештина као што су критичко мишљење, тимски рад, доношење одлука итд. и промена понашања према заштити животне средине. Међутим, постоји много разлика. Разлике се виде у садржају обуке, у циљним групама обуке и значају који се обуци даје. Док се обука у земљама ЕУ фокусира на актуелна питања као што су климатске промене и уштеда енергије, еколошка обука у Србији и даље покрива опште теме као што су загађење и подизање свести о чистој животној средини. У Србији се еколошки садржаји чешће изучавају у наставним програмима за вртиће и основне школе, док су ређе у вишим разредима. Појављују се само у СТЕМ школским програмима.

У Аустрији, ученици развијају способност да идентификују и решавају енергетске проблеме у својим локалним заједницама коришћењем метода учења заснованих на истраживању. Они наглашавају потребу за учењем оријентисаним на акцију и мотивишу ученике да постану проактивни агенти промена водећи иницијативе за очување енергије, залажући се за усвајање обновљивих извора енергије и учествујући у акцијама одрживости. АНЕ служи као кључ за промовисање принципа ООР широм земље нудећи програме обуке наставника, промовишући развој наставног плана и програма, пружајући могућности за умрежавање и организовање ангажовања заједнице.

У Грчкој, као иу Аустрији, постоји интердисциплинарни приступ еколошким проблемима и обуци наставника и ученика. Иницијативе за образовање о животној средини у Грчкој су интегрисане у национални наставни план и програм, са темама о животној средини које се обрађују у различитим предметима и на различитим нивоима разреда. Од основне до средње школе, ученици су изложени еколошким концептима, питањима и праксама кроз интердисциплинарне приступе. Интердисциплинарни приступ помаже студентима да схвате међусобну повезаност еколошких, друштвених и економских система и припрема их за решавање сложених еколошких изазова.

У Шпанији су већ доступни резултати едукативних кампања за смањење потрошње енергије. Пројекат ЕуроНЕТ 50/50 у школама довео је до значајног смањења потрошње воде, струје и грејања.

Бројне иницијативе за уштеду енергије и промовисање економичне употребе енергије **у Турској** првенствено су усмерене на област економије и свакодневног живота, али изгледа да нису присутне у сектору образовања.

У већини земаља претпоставља се да су наставници одговорни за преношење садржаја образовања о животној средини ученицима различитих разреда. Зато се много труда улаже у њихову обуку.

У Србији је стручно усавршавање наставника у области екологије ствар личног избора. Семинаре о животној средини углавном бирају наставници природних наука. Недостаје мултидисциплинарни приступ и организована обавезна обука за све наставнике.

Најбоље праксе омладинског рада:

Назив/назив добре праксе/ пројекта/ национално, регионално или локално	Програм ЕКО-СИСТЕМ	Регионални центри за образовање о животnoj средини	Генерална дирекција Управе за прикупљање и развој извора електричне енергије (ЕИЕ)	Аустријска еколошка ознака	ЕСМЕС пројекат
Година добре праксе	2020-2024	У току	1981-2002	2001-aktiv	2020
Организација/ институција за подршку	Млади истраживачи у Србији	Центри за образовање о животnoj средини (ЕЦЦ)	Одељење за енергетску ефикасност у индустрији	Федерално министарство за заштиту климе, околиш, енергију, мобилност, иновације и технологију	ла Рибера
Анализа најбољих пракси узимајући у обзир културне, генерацијске или родне аспекте.	Програм има за циљ да промени ставове и праксу грађана, локалних власти и државних институција према заштити животне средине.	Пружајући знање, вештине и могућности за акцију, ови програми оснажују људе да доносе одлуке на основу информација и доприносе позитивним утицајима на животну средину у својим заједницама. Учесници постају агенти промена, водећи иницијативе као што су догађаји садње дрвећа, чишћење плажа и пројекти обнове станишта.	Рад на уштеди енергије у фабрици Турк Итонг Пендик, који је почео 1996. године и завршен 2001. године, одвијао се у три фазе: инсталирање парних батерија, повећање ефикасности парних котлова и пуштање у рад система за рекулпацију издувних гасова.	Аустријска еколошка ознака промовише <ul style="list-style-type: none"> ● Заштита животне средине и климе ● Здравствена заштита ● Квалитет образовања ● Образовање за одрживи развој 	Ученици су подстакнути да користе енергетски ефикасне моделе за смањење потрошње енергије у школама.

<p>Које су главне активности које се спроводе у оквиру добре праксе?</p>	<p>Програм има за циљ да промени ставове грађана, локалних власти и државних институција према заштити животне средине и сродним праксама.</p>	<p>Образовни програми, радионице и догађаји о питањима животне средине за ученике, наставнике и чланове заједнице.</p> <p>Приступ образовним материјалима, наставним ресурсима и мултимедијалним алатима за образовање о животnoj средини.</p>	<p>У оквиру пројекта „Ефикасно коришћење енергије“, Оиак-Ренаут је тражио оптималну потрошњу природног гаса и спровео студије за смањење потрошње електричне енергије и воде. Ови напори су резултирали уштедом од приближно 47,9% електричне енергије и 28% природног гаса у периоду 2001-2002.</p>	<p>Уз помоћ еко-ознаке, размишљање и акције се мењају у интересу одрживог развоја и бољег живота за све (видети и СДГ: ввв.бундесканцлера мт.гв.ат/ентвицклунгсziel-агенда-2030). Он ствара структуре за интеграцију тема животне средине, здравља и квалитета образовања у свакодневни школски живот. Учешће, чврсте вредности и друштвена кохезија подржавају овај пут. Промовише посвећеност образовању оријентисаном на будућност, еколошком развоју школе и школској клими у којој се сви осећају пријатно. Аустријска Еколабел - иницијатива Министарства животне средине и Министарства просвете - је познати бренд и светионик међу школским програмима на који су награђени посебно поносни.</p>	<p>У 9 различитих школа, ученици су обучени да развију акционе планове како би ангажовали не само ученике, већ и целокупну школску заједницу у побољшању свог понашања и одговорности према свом окружењу.</p>
<p>Кључна Достигнућа Дobre праксе</p>	<p>Овај програм има за циљ да подржи реформе животне средине укључивањем организација цивилног друштва у имплементациј у правних достигнућа ЕУ.</p>	<p>Умрежавање са локалним интересним групама, организацијама и властима ради промовисања еколошког образовања и заговарања</p>	<p>Око 30% уштеде енергије при пуном производном капацитету и 5% уштеде на сировинама које се користе у производном процесу</p>	<p>За 23 године, мрежа је достигла преко 570 школа, укључујући девет учитељских факултета и образовну дирекцију.</p>	<p>Током године одржано је неколико такмичења, а активности обуке је спровела приватна електропривреда.</p>

Побољшане иницијативе за јавни превоз

Треба напоменути да национални извештаји још увек нису направили прецизну разлику између појмова енергетске ефикасности и енергетске трезвености. Важно је нагласити да се први односи на технички аспект смањења потрошње енергије; други концепт је индивидуално-психолошки и укључује рационалне, мотивационе и когнитивне елементе као и емоционалне елементе који се односе на коришћење и потрошњу природних ресурса. Управо из тог разлога пројекат укључује курсеве обуке осмишљене да промовишу свест, информисаност и мотивацију међу појединцима да штедљиво користе енергију.

Неопходно је развити вештине које млади дефинишу као неопходне за пожељно понашање према природи и потрошњу ресурса: еколошку писменост, критичко мишљење, решавање проблема, системско размишљање, емпатију и етичко одлучивање, прилагодљивост, сарадњу и комуникацију.

Заједнички предлози учесника фокус група из различитих земаља указивали су на недостатак мотивације и организационих способности за шире заједничке акције у области екологије. Радионице на ову тему су очигледна потреба. Учесници су такође навели школе као места где не добијају довољно знања о питањима животне средине, па се фокус помера на НВО које раде са младима.

Предлози за омладинске раднике и васпитаче

Дефинисање еколошких способности којима се тежи

Еколошке вештине обухватају скуп вештина, знања и компетенција које омогућавају појединцима да разумеју, комуницирају са и дају одржив допринос природном окружењу. Ове вештине су неопходне за решавање проблема животне средине, очување биодиверзитета и промовисање еколошке отпорности. У оквиру програма еколошког образовања који се фокусирају на енергетску трезвеност и прилагођавање, посебно се развија неколико кључних еколошких компетенција:

Еколошка писменост: Еколошка писменост се односи на разумевање основних еколошких концепата, принципа и процеса. Ово укључује познавање екосистема, биодиверзитета, природних ресурса и питања животне средине као што су климатске промене, загађење и уништавање станишта. Развијање еколошке писмености омогућава појединцима да разумеју сложеност животне средине и донесу информисане одлуке у вези са одговорношћу и одрживошћу животне средине.

Критичко мишљење: Критичко размишљање значи анализирање, процену и синтетизовање информација да би се донеле образложене пресуде и одлуке. У контексту развоја еколошких вештина, критичко мишљење омогућава појединцима да процене проблеме животне средине, размотре више перспектива и предложи ефикасна решења. То укључује преиспитивање претпоставки, оспоравање предрасуда и примену образложења заснованог на доказима на питања животне средине.

Решавање проблема: Вештине решавања проблема су важне за идентификацију, анализу и решавање еколошких проблема. Ефикасно решавање проблема подразумева дефинисање проблема, развој креативних решења, спровођење акционих планова и евалуацију резултата. Појединци са dobrим вештинама решавања проблема могу се позабавити сложеним еколошким

проблемима као што су уништавање станишта, исцрпљивање ресурса и загађење кроз иновативне и одрживе приступе.

Системско размишљање: Системско размишљање се односи на разумевање међусобне повезаности и међузависности еколошких система и људских група. То укључује препознавање повратних информација, узрочно-последичних веза и нежељених последица унутар екосистема. Системски мислиоци разматрају дугорочне утицаје одлука о животној средини и настоје да уравнотеже људске потребе и еколошки интегритет како би промовисали отпорност и одрживост.

Прилагодљивост: Прилагодљивост се односи на способност прилагођавања променљивим условима животне средине и ефикасног одговора на нове изазове и могућности. Суочени са климатским променама, губитком биодиверзитета и другим претњама по животну средину, прилагодљивост је кључна за опстанак и напредовање појединаца и заједница. Ово укључује флексибилност, отпорност и спремност да се прихвате промене у потрази за одрживошћу.

Сарадња и комуникација: Вештине сарадње и комуникације су кључне за сарадњу са различитим заинтересованим странама, изградњу партнерстава и мобилизацију колективних акција за заштиту животне средине. Ефикасна комуникација подразумева слушање, артикулисање идеја и саопштавање сложених еколошких концепата на разумљив начин. Сарадња захтева тимски рад, преговоре и изградњу консензуса за постизање заједничких еколошких циљева.

Емпатија и етичко доношење одлука: Емпатија значи разумевање и вредновање перспектива, потреба и искустава других живих бића у екосистемима. Етичко доношење одлука значи узимање у обзир благостања садашњих и будућих генерација, као и суштинске вредности природе. Развој емпатије и етичке свести промовише осећај одговорности и одговорности за животну средину и води појединце да делују на начине који промовишу еколошки интегритет и социјалну правду.

Еколошке вештине су фундаменталне за промовисање одрживости животне средине, отпорности и хармоније између људи и природног света. Намерно развијајући ове вештине кроз програме образовања о животној средини, људи могу да постану информисани, оснажени и посвећени чувари животне средине, способни да се позабаве тренутним еколошким изазовима и створе одрживију будућност.

Анализа окружења за учење

Онлајн платформе за обуку су ефикасније од тренинга у затвореном простору. Међутим, највећи недостатак онлајн платформи је немогућност пружања интерактивне обуке великом броју корисника због капацитета сервера. Монолошка обука можда неће бити ефикасна у развоју еколошких вештина. Студије на терену су показале да интерактивна обука и стварање окружења за дискусију воде до трајног учења. Током радионица, наша организација је идентификовала теме о којима су учесници желели да разговарају и обезбедила одговарајуће окружење за дискусију о овим темама. Када су исти учесници недељу дана касније упитани о резултатима и решењима постигнутим на радионици, добили су углавном задовољавајуће одговоре. Створено интерактивно окружење показало се ефикаснијим од монолошких предавања и писаних брошура. Због тога би онлајн платформа такође требало да буде погодна за интерактивну обуку и окружења за дискусију.

Предлог за образовну платформу

Главна сврха онлајн образовне платформе која ће бити креирана је подизање свести људи о енергији. Из тог разлога, то би требало да буде платформа која је погодна за интерактивну наставу, има простор за дискусију и може да створи тимски дух. Из тог разлога, предлози за које сматрамо да треба да буду укључени у платформу за обуку која ће бити креирана су следеће:

1) Сервер платформе мора бити моћан: Да би се омогућила обука за више корисника у исто време и креирала интерактивна окружења, потребан је сервер који нуди све ове могућности. Прво, потребно је поставити потребне подсистеме за платформу којој истовремено може да приступи 500 корисника и која такође омогућава аудио и видео пренос.

2) Аудио и видео корисника треба да се емитују уживо: Није ефикасно да корисници добију обуку путем једноканалног преноса уживо. Из тог разлога, обуку треба спроводити у сали за састанке где корисници могу да емитују своје аудио и видео снимке.

3) Корисници би требало да имају прилику да се спријатеље једни са другима: Платформа не би требало да буде само платформа на којој се корисници обучавају, већ и место сусрета где могу да комуницирају једни са другима и формирају тимове за заједничко спровођење активности.

4) Интерфејс платформе треба да буде згодан: Интерфејс платформе за онлајн образовање треба да буде једноставан за коришћење и естетски пријатан.

5) Садржај платформе треба да буде богат: образовна платформа са ограниченим садржајем неће бити ефикасна у образовању појединаца. Из тог разлога, садржај образовне платформе треба да буде богат и способан да оствари циљеве постављене у оквиру пројекта Собриети4Иоу.

6) Обуку треба распоредити на дужи временски период: обуке не би требало да се одвијају у ограниченом временском периоду једна за другом, већ би требало да буду распоређене и програм треба да буде познат свим корисницима. Да би се избегло понављање, требало би да постоји одређени временски период између курсева обуке.

7) Корисници морају имати профиле: Корисници учествују на курсевима обуке на онлајн платформи за обуку са својим профилима. Слика профила корисника и странице са курсевима обуке које су похађали биће видљиве свима. Ово ствара систем награђивања јер корисници могу истовремено да погледају обуку коју су похађали на својим профилима. Студије су показале да људи улажу више труда у своје профиле и имају веће стопе учешћа на платформама на којима су видљиви.

8) Платформа за обуку мора бити дистрибуирана: Платформу за обуку треба ефикасно промовисати како би се обезбедило широко учешће. Што је већи број корисника, пројекат ће бити успешнији. Штавише, повећање броја корисника може изазвати домино ефекат и довести више корисника на платформу.

закључак

Главни циљ пројекта Собриети4Иоу је подизање свести о стварању одрживог света. Пројекат Собриети4Иоу ће додатно ојачати уверење и искуство које имамо као Међународна асоцијација за подршку пројектима јавних општина и невладиних организација (ПРОДЕР) због покрета за подршку одрживом свету који смо покренули у нашој Фондацији. За светлију и чистију будућност неопходно је увођење концепта енергетске трезвености у друштво и подизање свести о томе. Платформа за онлајн образовање која ће бити успостављена у ту сврху треба да се ефикасно имплементира поштујући принципе националних извештаја које припремају пројектни партнери. Да би се створила еколошка равнотежа и подржао одрживи свет, еколошка свест треба да се прошири на све делове друштва. Само тако можемо да верујемо у будућност и да се суочимо са њом са више самопоуздања.

Резиме

Наша планета је била подложна сталним променама од свог постојања. На Земљи старој 4,5 милијарди година, најинтензивније промене екосистема су се десиле у последња три века, што је прилично несразмерно. Ове промене су повезане са енормном потрошњом енергената и сировина. Ако се прелазак на одрживе изворе енергије не убрза, наша планета, која је дом свих нас, могла би да дође до тачке у којој живот више не може да се одржи за само неколико векова. Императив очувања енергије показао се као кључни начин за сузбијање деградације животне средине. Инспириран пионирским напорима француске владе да промовише енергетску ефикасност, овај извештај креће на пут прилагођавања и имплементације сличних стратегија прилагођених аустријском контексту, са посебном пажњом на ангажовање младе популације. Препознајући централну улогу младих у обликовању будућег развоја потрошње енергије, овај оквир има за циљ да оснажи аустријску омладину и да их едукује о важности очувања енергије. Поред тога, слични модели би требало да се имплементирају у партнерским земљама.

Едукативне кампање и програми подизања свести:

Пројекат Собриети4иоу има за циљ да повећа свест и спремност за решавање ових проблема међу младом популацијом спровођењем посвећене онлајн обуке.

Еколошка правда и једнакост. Промовишући свест о еколошким неправдама и учешћем у доношењу одлука, еколошко образовање се залаже за еколошку правду и права маргинализованих заједница.

Еколошка трезвеност: је кључни аспект еколошког образовања који подстиче појединце да преиспитају своје обрасце потрошње и избор начина живота у светлу њиховог утицаја на животну средину. Он промовише удаљавање од преовлађујуће културе прекомерне потрошње и кретање ка одрживијим и свеснијим животним праксама. Еколошка трезвеност подстиче појединце да дају приоритет потребама над жељама, минимизирају стварање отпада и смање свој еколошки отисак.

Подстицање рада на даљину:

Пројекат развија иновативан приступ коришћењу интерактивних педагошких алата заснованих на примерима као дигиталних алата.

На основу горе наведеног, наши главни циљеви су следећи:

- Енергија и ресурси
- Животна средина и прилагођавање климатским променама
- Конкретно, наш пројекат је такође повезан са следећим темама:
- Иницијална обука и даље усавршавање омладинских радника.
- Подржати увођење иновативних приступа и дигиталних технологија за наставу и учење.
- Друштвена/еколошка одговорност омладинских објеката

Пројекат има за циљ да информише младе људе о уштеди животне средине и енергије из међународне перспективе.

Пројекат ће се спроводити на нивоу ЕУ у различитим националним контекстима које карактеришу различите политике за младе. Партнери у овом пројекту долазе из различитих
Број пројекта: 2023-I-TR01-KA220-YOU-000165777

земаља у којима су еколошка и енергетска уштеда приоритет у привреди, али различито приступају овој теми и младима.

Строги прописи о енергетској ефикасности

Енергија, чија је вредност у сталном порасту од индустријске револуције, један је од најважнијих материјалних ресурса нашег времена. Из тог разлога, одржива енергија је важна тема за многе истраживаче и многа истраживања су спроведена у овој области. У том контексту, истраживање важно за пројекат Собриети4Иоу биће испитано и оцењено. Теме које су нам важне су: обезбеђивање ефикасности у производњи енергије, фосилна горива, нуклеарна енергија, обновљиви извори енергије, ефикасност у потрошњи енергије, коришћење производа који штеде енергију, продајно особље, коришћење интернета, грејање у стамбеним зградама, смањење непотребне потрошње електричне енергије, одржавање опреме.

Побољшане иницијативе за јавни превоз

Свака од земаља учесница пројекта је у својим националним извештајима навела који су главни проблеми животне средине са којима се суочава. Објаснили су и које су заштитне мере њихове владе предузеле да заштите становништво и остатак живота од неповољних последица еколошких криза.

У Турској, један од најважнијих корака у овом контексту је обавезна топлотна изолација зграда према уредби од 1. јануара 2011. Велики део потрошње енергије у Турској чине стамбене зграде, што се назива урбана потрошња. Из тог разлога је уведена обавезна топлотна изолација зграда, што доводи до значајних уштеда. У циљу ефикаснијег и свеобухватнијег спровођења ових студија широм земље, у оквиру ЕИЕ је крајем 1992. основан Национални центар за очување енергије (УЕТМ). Одељење за енергетску ефикасност у индустрији, организовано у оквиру ЕИЕ/УЕТМ, спроводи студије за повећање енергетске ефикасности. Дobar пример утицаја ових мера су напори за уштеду енергије у фабрици Пендик компаније Турк Итонг, која постиже уштеде енергије од око 30% након спроведених инвестиционих мера.

Фосилна горива се скоро искључиво користе у сектору транспорта. Стога је уштеда енергије у овом сектору важна за одрживу енергетску политику. Међутим, кораци предузети у том погледу су прилично ограничени. Употреба горива као што су компримовани природни гас (ЦНГ) и течни нафтни гас (ЛПГ) у моторним возилима довела је до смањења емисија издувних гасова и трошкова потрошње горива, али се употреба фосилних горива није смањила.

Национални акциони план енергетске ефикасности (2017-2023) је први акциони план енергетске ефикасности у Турској, који је ступио на снагу 2018. године. Веома значајне уштеде остварене су применом 55 мера у 6 различитих сектора.

Аустрија је позната по својој посвећености заштити животне средине. Аустрија је посвећена спровођењу мера уштеде енергије у кључним областима, посебно у пољопривреди, индустријским објектима, школама, стамбеним подручјима и јавним просторима, са посебним фокусом на школе, стамбена насеља и јавне просторе које посјећују млади људи.

Политике за промовисање очувања енергије у пољопривреди укључују подстицаје за коришћење обновљивих извора енергије као што су соларни панели и биомаса, и ефикасни системи за наводњавање за смањење потрошње воде и енергије. Агро-еколошки програм Аустрије (АЕП) игра централну улогу у промовисању очувања енергије у пољопривреди земље.

Штавише, Аустрија је развила снажну политику очувања енергије за индустријске комплексе како би одговорила на потребу преласка на одрживе енергетске праксе у индустријском сектору. Прописи о стандардима енергетске ефикасности који покривају опрему, процесе и системе

управљања се ригорозно спроводе и дају се подстицаји за технолошке иновације и усвајање енергетски ефикасних пракси. Изградња капацитета и програми обуке омогућавају заинтересованим странама да ефикасно спроводе мере енергетске ефикасности. Јавно-приватна партнерства настављају да покрећу напредак кроз размену знања, трансфер технологије и заједничко улагање у пројекте одрживе енергије. Холистички приступ Аустрије има за циљ не само сузбијање климатских промена и побољшање енергетске безбедности, већ и промовисање отпорног и напредног индустријског сектора који је опремљен за одрживу будућност.

У Аустрији, промовисање енергетске ефикасности у стамбеним зградама укључује вишеструки приступ који има за циљ максимизирање енергетске ефикасности, минимизирање отпада и интеграцију обновљивих извора енергије. Државни подстицаји и субвенције пружају даљи подстицај власницима кућа да улажу у системе обновљиве енергије као што су соларни панели, топлотне пумпе и грејање на биомасу, чиме се смањује зависност од фосилних горива и смањује емисија угљеника. Мере подршке се спроводе и на локалном нивоу.

Шумски пожари су уобичајени **у Грчкој**, посебно током врелих летњих месеци, а често их погоршавају фактори као што су високе температуре, суви временски услови, јаки ветрови и људске активности као што су паљевине и немар. Грчка је такође у опасности од ефеката климатских промена. Проблеми животне средине такође укључују губитак биодиверзитета и одрживи развој.

Грчка је предузела неке мере за ублажавање последица ових појава: мере за ублажавање шумских пожара – стратегије за превенцију пожара, системи за рано откривање, побољшане способности за гашење пожара и кампање за подизање свести јавности; Прилагођавање климатским променама – Акције прилагођавања се фокусирају на јачање отпорности на ризике везане за климу кроз развој инфраструктуре, планирање коришћења земљишта и иницијативе засноване на заједници; Очување биодиверзитета – Одређивање заштићених подручја, резервата природе и програма очувања ради заштите богатог биодиверзитета и екосистема. Пример добре праксе: Национални морски парк Закинтоса, основан да заштити угрожену морску корњачу.

У Србији се еколошки пројекти спроводе на различитим нивоима, од локалних иницијатива до националних стратегија. Ови пројекти покривају широк спектар активности за заштиту животне средине, очување природних ресурса, промовисање одрживости животне средине и повећање еколошке свести међу становништвом.

Обука о зеленим пројектима обично покрива широк спектар тема како би учесницима пружила свеобухватну обуку. Ево неких тема које се често обрађују на курсевима обуке о еколошким пројектима у Србији: заштита животне средине, управљање отпадом, обновљиви извори енергије, еколошко образовање, очување водних ресурса. Примери добрих пракси: Неформална мрежа „Зелена листа Србије“, национална кампања „Планетизирај! Рециклирај“, програм ЕКО-СИСТЕМ, пројекат Еко култура.

Влада Србије је од прошле године одобрила подстицаје индивидуалним домаћинствима за повећање енергетске ефикасности и прелазак на обновљиве изворе енергије.

Нажалост, ниједан пројекат уштеде енергије још није реализован. Ово је потпуно ново еколошко питање у Србији. Ово је први.

Због све већих енергетских проблема који су резултат рата у Украјини, Шпанија је, као и друге земље (Матхе, 2023), предузела неопходне мере за смањење енергетске зависности. Краљевским декретом-закон 14/2022, шпанска влада је настојала да смањи потрошњу енергије разним мерама, од мобилности до коришћења система грејања и смањења потрошње гаса, нафте и других ресурса. Шпанска влада је промовисала мобилност коришћењем јавног превоза,

уштеду енергије и ефикасност у државним објектима јавног сектора и обновљивим изворима енергије. Влада је обезбедила подстицаје за промовисање штедне енергије међу становништвом. Међутим, у поређењу са подстицајима које је држава дала за промоцију коришћења обновљивих извора енергије, чини се да није досегнута општа популација. Стога, постоји хитна потреба за подизањем свести у овом погледу. У Шпанији је спроведено неколико студија како би се обухватила и разумела потрошња енергије у општој популацији, као и код младих и деце, кроз кампање подизања свести и образовне ресурсе. Примери добре праксе укључују: пројекат ЕуроНЕТ 50/50 и пројекат ЕСМЕС, који је сензибилизирао децу и младе за одговорно коришћење ресурса.

Све партнерске организације организовале су по две фокус групе са циљем да квалитетно анализирају одговоре и разговарају о њима са младима како би се идентификовале њихове образовне потребе. Учесници фокус група били су млади, углавном незапослени. Говорећи о истим темама и питањима, презентери су стекли квалитативни увид у своју информисаност, ниво свести и мотивацију за енергетски трезвеност.

Већини младих учесника фокус група било је тешко да идентификују специфичне еколошке вештине. Углавном су били мишљења да су то неке од познатих способности, али коришћене у еколошке сврхе.

У Аустрији, учесници наглашавају промоцију критичког мишљења, вештина решавања проблема и практичних вештина које су неопходне за одржив живот. У њеној земљи, приступи као што су системско размишљање и партиципативно учење омогућавају студентима да анализирају сложене енергетске системе и пронађу иновативна решења за проблеме животне средине. Предлози за повећање еколошке свести међу младима укључивали су обуку о климатској писмености и подршку иницијативама које воде млади.

Учесници фокус групе у Грчкој верују да је еколошка писменост свест о рециклажи, уштеди енергије и одрживости. Најважнија ствар коју треба променити, по њеном мишљењу, јесте енергетска трезвеност. Учесници се осећају спремним да се промене и стекну нове еколошке вештине.

Учесници фокус групе у Турској верују да су најважније еколошке вештине свест о рециклажи, уштеди енергије и одрживости. Најважнија ствар коју треба променити, по њеном мишљењу, јесте трезвен приступ енергији.

У Србији су учесници фокус група као важне идентификовали следеће вештине: спремност за стицање нових знања и навика, несебичност, одговорност према другима и природи.

Из одговора младих учесника фокус група може се закључити да је приметна разлика у начину на који се тражене вештине изражавају и класификују, као и заједничка мотивација и спремност за стицање нових, еколошки пожељних вештина.

У Шпанији, учесници су истакли јаз у знању између тумачења еколошких концепата и стварних еколошких проблема и животних изазова. Они имају за циљ да развију неколико кључних еколошких компетенција: еколошку писменост, критичко мишљење, решавање проблема, системско размишљање, прилагодљивост, сарадњу и комуникацију, емпатију и етичко доношење одлука.

Интегрисање енергетског образовања у наставни план и програм

Прецизно информисање у оквиру пројекта о знању и информисаности младих и њихових едукатора о питањима енергетске ефикасности и енергетске трезвености.

На основу фокус група није било могуће пронаћи тачне квантитативне показатеље свести младих о актуелним еколошким питањима и изазовима, посебно у вези са еколошком трезвеношћу. Квалитативна анализа интерактивних групних дискусија показала је да:

- У свим земљама укљученим у пројекат млади знају шта је екологија и који су најважнији еколошки проблеми. За приоритете су одабрали различите проблеме, али се најчешће помињао феномен климатских промена, загађења животне средине и прекомерне потрошње ресурса.
- Постоји јасна разлика у свести младих људи о питањима очувања енергије у различитим земљама. Док су у земљама ЕУ поједини млади људи упознати са овим појмом, у Србији су за њега први пут чули, како за сам појам, тако и за активности везане за овај концепт. Концепт је непознат већини просветних радника и широј јавности.
- У Аустрији и Шпанији се већ спроводе образовни пројекти и омладинске активности у складу са концептом енергетске трезвености. У Турској је такође предузето много корака да се уштеди енергија и постигне уштеда енергије. У Грчкој се више пажње поклања специфичним проблемима земље, док у Србији до сада није било тако организованих активности. Међутим, сами грађани често штеде, не из еколошких разлога, већ због ниског стандарда и бриге о кућном буџету.
- Обука на основном и вишем нивоу је неопходна у свим земљама учесницама."

Промовисање рада на даљину и улагања у истраживање и развој

Међусекторска сарадња:

Један од кључних концепата нашег пројекта је концепт еколошких вештина. Дефиниција еколошких способности дата је у нашем пројекту Методолошког оквира:

„Еколошке вештине су способности појединца да се понаша у складу са принципима заштите животне средине. У овом пројекту еколошке вештине схватамо пре свега као индивидуалне промене понашања у смислу енергетске трезвености.

Партнерске организације и учесници пројекта су генерално прихватили дату дефиницију као основу и могли су да је допуне у складу са својим идејама и приоритетима.

Овако дефинисане еколошке вештине могу се класификовати као вештине понашања или меке вештине. Они углавном нису везани за једну професију. Ови квалитети се могу користити у вишеструким каријерама и свакодневном животу и могу бити међудисциплинарне вештине. Меке вештине обухватају комуникацијске вештине, критичко мишљење, решавање проблема, тимски рад, креативност, организацију, решавање конфликта, позитивно размишљање...). Еколошке вештине такође укључују нека основна еколошка знања и неко еколошко искуство.

Овај концепт треба разликовати од концепта еколошких способности. Односи се на професионалне вештине и укључује комбинацију тврдох или техничких вештина (научених кроз обуку или практично искуство) и меких вештина које се примењују у раду еколошке струке.

Фокус групе у свим партнерским земљама показале су да су млади људи мотивисани да стекну нове вештине и промене своје потрошачко понашање, навике и ставове.

Главна сврха онлајн образовне платформе која ће бити креирана је подизање свести људи о енергији. Из тог разлога, то би требало да буде платформа која је погодна за интерактивну

наставу, има простор за дискусију и може да створи тимски дух. Из тог разлога, предлози за које сматрамо да треба да буду укључени у платформу за обуку која ће бити креирана су следеће:

Сервер платформе мора бити моћан, аудио и видео подаци корисника треба да се емитују уживо, корисници треба да имају прилику да се спријатеље једни са другима, интерфејс платформе треба да буде згодан, садржај платформе треба да буде богат, обука треба да буде дистрибуирана преко дужи временски период, корисници морају имати профиле, платформа за обуку мора да се шири.

Интегрисање енергетског образовања у наставни план и програм:

Млади препоручују ово:

- имају сугестије за НВО и државне органе за спровођење нових стратегија и мера за промовисање енергетске трезвености и подизање свести код деце и младих за стварање свести о навикама.
- такође позивају на јачање омладинског активизма у средњим школама.
- истаћи хитност решавања проблема климатских промена и нагласити улогу образовања у мобилизацији колективне акције и промовисању културе одрживости.
- сматрају да невладине организације у региону где се налазе учесници треба да раде на едукацији младих о питањима животне средине и да их усмеравају по тим питањима.

Проблеми животне средине и потенцијалне кризе погађају већину светске популације, па је привлачност младих довољан разлог да се организујемо и покушамо да спасемо нашу заједничку планету. Од младих се посебно очекује да сарађују у еколошким акцијама, да користе свој начин комуникације, савремена знања и вештине и да заједничким подухватима постижу значајне резултате.

Библиографија

Rahmen für die Klima- und Energiepolitik 2030 - Klimawandel. (2017, June 12). Klimaänderungen. <https://www.klimatskepromene.rs/en/euclimate/2030-framework-for-climate-and-energy-policies/> abgerufen im April 2024

Bayerisches Landesamt für Umwelt. (2014). *Nachhaltigkeit als Leitbild: Global denken, lokal handeln*. Bayerisches Landesamt für Umwelt, Augsburg

Bolay, S., Becker, M., Flechtner, J., Imgart, G., Bullmann, T., & Andree, P. (2014). *Faktenpapier Energieeffizienz 2014: Stand/Trends/Forderung*. Berlin/Brüssel: Deutscher Industrie- und Handelskammertag (DIHK).

Perdahçı, C., & Hanlı, U. (2010). Verimli aydınlatma yöntemleri. *3E Electrotech*, Mart 2010, 323-327.

Kofinanziert durch das Intelligent Energy Europe Programm der Europäischen Union. (2015). *Energy Efficiency Trends and Policies in the Household and Tertiary*.

Davey, E. (2012). Ministerial foreword. In *The Energy Efficiency Strategy: The Energy Efficiency Opportunity in the UK* (Energy Efficiency Deployment Office Department of Energy and Climate Change). Ministerium für Energie und Klimawandel, London.

Dünya Sürdürülebilir Kalkınma İş Konseyi (WBCSD). (2009). *Enerji Tüketiminde Dönüşüm İçin Binalarda Enerji Verimliliği*. Sürdürülebilir Bir Dünya İçin Kurumsal Çözümler, İstanbul: SKD Türkiye.

Turan, E., & Çobanoğlu, N. (2012). Sürdürülebilir kalkınma ve çevre etiği. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(1), 97-123.

Harris, J. M. (2000). Grundprinzipien der nachhaltigen Entwicklung (Emine Özmete, Çev.). *Arbeitspapier des Instituts für globale Entwicklung und Umwelt: 000-04*, 1-24. Tufts Universität.

Internationale Energieagentur (IEA) (2014). *Capturing the Multiple Benefits of Energy Efficiency: Executive Summary*.

Kavak, K. (2005). *Dünyada ve Türkiye'de enerji verimliliği ve Türk sanayiinde enerji verimliliğinin incelenmesi*. Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), İktisadi Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü.

Lehr, U., & Lutz, C. (2012). *Volkswirtschaftliche Effekte der Energiewende: Erneuerbare Energien und Energieeffizienz*. Gesellschaft für Wirtschaftliche Strukturforshung GmbH, Osnabrück, Heidelberg.

Emin, M. M., Teke, A., & Tümay, M. (2009). Elektrik tesislerinde enerji verimliliği. *Uludağ Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 14(1).

Onaygil, S. (2011, Haziran 23). *Enerji Verimliliği Çalışmalarında Aydınlatmanın Yeri*. Aydınlatma Türk Milli Komitesi.

Posch, D. (Hrsg.). (2009). *Praxisleitfaden Energieeffizienz in der Produktion*. Aktionslinie Hessen-Umwelttech des Hessischen Ministeriums für Wirtschaft, Verkehr und Landesentwicklung.

Alpagut, Y. V. (2010). Sürdürülebilirlik kavramı ve işletmeler açısından sürdürülebilir üretim stratejileri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(14), 6.

Meadows, D. H., Meadows, D. L., Randers, J., & Behrens, W. W., III. (1972). The limits to growth: Ein Bericht für das Projekt des Club of Rome über die Notlage der Menschheit. Universe Books.

Vereinte Nationen. (1992). Agenda 21: Konferenz der Vereinten Nationen über Umwelt und Entwicklung, Rio de Janeiro, Brasilien, 3. bis 14. Juni 1992. <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/Agenda21.pdf> (Zugriff am 13. März 2024).

Zwischenstaatlicher Ausschuss für Klimaänderungen. (2021). AR6 Climate Change 2021: Sechster Bewertungsbericht. <https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg1/> (Zugriff am 13. März 2024).

Vereinte Nationen. (2024). UN-Klimakonferenz. <https://ukcop26.org/> (Zugriff am 15. März 2024).

Zwischenstaatliche Sachverständigengruppe für Klimaänderungen (Intergovernmental Panel on Climate Change). (2014). AR5 Climate Change 2014: Fifth Assessment Report. <https://www.ipcc.ch/report/ar5/syr/> (Zugriff am 15. März 2024).

Vereinte Nationen. (2024). Rahmenübereinkommen über Klimaänderungen: Paris Agreement. <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement/the-paris-agreement> (Zugriff am 15. März 2024).

Vereinte Nationen. (2024). Ziele für nachhaltige Entwicklung. <https://sustainabledevelopment.un.org/sdgs> (Zugriff am 19. März 2024).

Organisation der Vereinten Nationen für Erziehung, Wissenschaft und Kultur. (2014). Shaping the future we want: UN-Dekade "Bildung für nachhaltige Entwicklung" (2005-2014) Abschlussbericht. <https://unesdoc.unesco.org/images/0023/002301/230171e.pdf> (Zugriff am 19. März 2024).

Organisation der Vereinten Nationen für Erziehung, Wissenschaft und Kultur. (2024). UNESCO-Fahrplan für die Umsetzung des Globalen Aktionsprogramms für Bildung für nachhaltige Entwicklung. <https://sustainabledevelopment.un.org//1674unescoroadmapp.pdf> (Zugriff am 19. März 2024).

Organisation der Vereinten Nationen für Erziehung, Wissenschaft und Kultur. (2024). Bildung für nachhaltige Entwicklung: A roadmap ESD for 2030. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374802.locale=en> (Zugriff am 19. März 2024).

Organisation der Vereinten Nationen für Erziehung, Wissenschaft und Kultur. (2024). Bildung für nachhaltige Entwicklungsziele: Lernziele. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000247444> (Zugriff am 19. März 2024).

Keller, L., Stötter, J., Oberrauch, A., Kuthe, A., Körfggen, A., & Hüfner, K. (2019). Changing climate change education: Erkundung moderater konstruktivistischer und transdisziplinärer Ansätze durch die Forschungs- und Bildungskooperation k.i.d.Z.21. GAIA, 28(1), 35-43. <https://doi.org/10.14512/gaia.28.1.10>

Kommission der Europäischen Gemeinschaften. (2008). Vorschlag für eine Richtlinie des Europäischen Parlaments und des Rates zur Förderung der Nutzung von Energie aus erneuerbaren Quellen, Brüssel, 23.01.2008, KOM (2008) 30 endgültig. <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0030:FIN:en:PDF> (Zugriff am 18. März 2024).

Europäisches Parlament und Rat der Europäischen Union. (2012). Richtlinie 2012/27/EU des Europäischen Parlaments und des Rates vom 25. Oktober 2012 zur Energieeffizienz. Amtsblatt der Europäischen Union. <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:315:0001:0056:DE:PDF>. (abgerufen am 18. März 2024).

Barbu, A. (2013). Steigerung der Energieeffizienz durch Verhaltensänderung: What does it take? (EEA Technical Report No 5/2013). Europäische Umweltagentur. <http://www.eea.europa.eu/publications/achieving-energy-efficiency-through-behaviour/download> (abgerufen am 18. März 2024).

Број пројекта: 2023-1-TR01-KA220-YOU-000165777

Zografakis, N., Menegaki, A., & Tsagarakis, K. P. P. (2008). Wirksame Erziehung zur Energieeffizienz. *Energy Policy*, 36(10), 3226-3232. <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2008.04.021>

Europäische Kommission. (2024). Delivering the European Green Deal. https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal/delivering-european-green-deal_en (Zugriff am 18. März 2024).

Eur-Lex. (2021). Vorschlag für eine Richtlinie des Europäischen Parlaments und des Rates über Energieeffizienz (Neufassung). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52021PC0558> (Zugriff am 18. März 2024).

Rechtsinformationssystem des Bundes. (2014). Bundesgesetz über die Steigerung der Energieeffizienz bei Unternehmen und dem Bund (Bundes-Energieeffizienzgesetz-EEffG) StF: BGBl. I Nr. 72/2014. <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20008914> (Zugriff am 18. März 2024).

Institut für Energie und Umweltforschung Heidelberg GmbH. (2005). Evaluation der stationären Energieberatung der Verbraucherzentralen, des Deutschen Hausfrauenbundes Niedersachsen und des Verbraucherservice Bayern. Endbericht im Auftrag des Verbraucherzentrale Bundesverbandes e.V. Institut für Energie und Umweltforschung Heidelberg GmbH. <https://docplayer.org/41853856-Evaluation-der-stationaeren-energieberatung-der-verbraucherzentralen-des-deutschen-hausfrauenbundes-niedersachsen-und-des-verbraucherservice-bayern.html> (Zugriff am 18. März 2024).

Opinion Dynamics Corporation. (2008). Indirekte Wirkungsevaluierung des landesweiten Bildungs- und Schulungsprogramms zur Energieeffizienz. http://www.calmac.org/publications/06-08_Statewide_Education_and_Training_Impact_Eval_Vol_I_FINAL.pdf (Zugriff am 18. März 2024).

Bello, A. A., Agabo, T., & Adedoyin, F. (2021). Die anthropogenen Folgen des Energieverbrauchs in den afrikanischen Ländern südlich der Sahara: Spielt die Bildung eine Rolle? *Environmental Challenges*, 5, 100234. <https://doi.org/10.1016/j.envc.2021.100234>

Scharygin, E. (2024). Die Kohlenstoffkosten einer gebildeten Zukunft: A consumer lifestyle approach. VID Working Paper. <https://ideas.repec.org/p/vid/wpaper/1304.html> (Zugriff am 19. März 2024).

Ackerman, F., & Heinzerling, L. (2002). Die Preisgestaltung des Unbezahlbaren: Kosten-Nutzen-Analyse des Umweltschutzes. *University of Pennsylvania Law Review*, 150, 1553-1584. <https://doi.org/10.2307/3312887>

Winkler, H., Spalding-Fecher, R., Tyani, L., & Matibe, K. (2002). Kosten-Nutzen-Analyse der Energieeffizienz in städtischen Niedrigpreiswohnungen. *Entwicklung Südliches Afrika*, 19(5), 593-614. <https://doi.org/10.1080/0376835022000019407>

Friedman, C., Becker, N., & Erell, E. (2014). Energetische Sanierung von Wohngebäudehüllen in Israel: A cost-benefit analysis. *Energy*, 77, 183-193. <https://doi.org/10.1016/j.energy.2014.06.017>

Wang, X., Lu, M., Mao, W., Ouyang, J., Zhou, B., & Yang, Y. (2015). Verbesserung der Nutzen-Kosten-Analyse zur Überwindung von Finanzierungsschwierigkeiten bei der Förderung der energieeffizienten Renovierung von bestehenden Wohngebäuden in China. *Applied Energy*, 141, 119-130. <https://doi.org/10.1016/j.apenergy.2014.12.026>

Rosenow, J., & Bayer, E. (2017). Kosten und Nutzen von Energieeffizienzverpflichtungen: A review of European programmes. *Energy Policy*, 107, 53-62. <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2017.04.014>

- Juschtschenko, A., & Patel, K. (2017). Kosteneffizienz von Energieeffizienzprogrammen: How to better understand and improve from multiple stakeholder perspectives? *Energy Policy*, 108, 538-550. <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2017.06.037>
- Mansuelo, R., Domingos, A., Oscar, F., & Pereira, R. (2021). Vergleichende Kosten-Nutzen-Analyse der Energieeffizienzmaßnahmen und der photovoltaischen Erzeugung in Häusern von sozialem Interesse in Brasilien. *Energy and Buildings*, 243, 111013. <https://doi.org/10.1016/j.enbuild.2021.111013>
- Clinch, J. P. P., & Healy, J. D. (2001). Kosten-Nutzen-Analyse der häuslichen Energieeffizienz. *Energy Policy*, 29(2), 113-124. [https://doi.org/10.1016/S0301-4215\(00\)00110-5](https://doi.org/10.1016/S0301-4215(00)00110-5)
- Freed, F., & Felder, A. (2017). Non-Energy Benefits: Arbeitspferd oder Einhorn der Energieeffizienzprogramme? *The Electricity Journal*, 30(9), 43-46. <https://doi.org/10.1016/j.tej.2017.10.005>
- Wisconsin Center for Environmental Education, Wisconsin K-12 Energy Education Program, College of Natural Resources, University of Wisconsin-Stevens Point. (2016). Wisconsin K-12 Energy Education Program (KEEP): 20 years of empowering energy education in Wisconsin 1995-2015. Preparing communities to make informed energy choices now and for a sustainable future. https://issuu.com/dmartinswcee/docs/keep_20_year_report (Zugriff am 14. März 2024).
- De Waters, J., Qaqish, B., Graham, M., & Powers, S. (2013). Entwicklung eines Fragebogens zur Energiekompetenz für Jugendliche der Mittel- und Oberstufe. *The Journal of Environmental Education*, 44(1), 56-78. <https://doi.org/10.1080/00958964.2012.701354>
- Lefkeli, S., Tsantopoulos, G., & Manolas, E. (2018). Klimawandel und erneuerbare Energien: Meinungen und Emotionen von Grundschulern in der Präfektur Evros. In W. Leal Filho, E. Manolas, A. M. Azul, U. M. Azeiteiro, & H. McGhie (Eds.), *Handbook of climate change communication* (pp. 223-236). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-319-70479-1_15
- Barrow, L. H., & Morrissey, J. T. (1989). Energiekompetenz von Schülern der neunten Klasse: Ein Vergleich zwischen Maine und New Brunswick. *The Journal of Environmental Education*, 20(2), 22-25. <https://doi.org/10.1080/00958964.1989.9942784>
- Crater, H. L., & Mears, D. E. (1981). Bewertung der Einstellung zu und des Wissens über Energieprobleme in der achten Klasse. *School Science and Mathematics*, 81(2), 121-123. <https://doi.org/10.1111/j.1949-8594.1981.tb14361.x>
- Gambro, J. S., & Switzky, H. N. (1999). Variablen im Zusammenhang mit dem Wissen amerikanischer High-School-Schüler über Umweltfragen im Zusammenhang mit Energie und Umweltverschmutzung. *The Journal of Environmental Education*, 30(2), 15-22. <https://doi.org/10.1080/00958969909601868>
- Kuhn, D. J. (1979). Studie über die Einstellung von Sekundarschülern zu energiebezogenen Themen. *Science Education*, 63(5), 609-620. <https://doi.org/10.1002/sce.3730630503>
- Lawrenz, F. (1983). Schülerwissen über Energiefragen. *School Science and Mathematics*, 83(7), 587-595. <https://doi.org/10.1111/j.1949-8594.1983.tb10107.x>
- Lawrenz, F., & Dantchik, A. (1985). Einstellungen zu Energie bei Schülern der Klassen 4, 7 und der Oberstufe. *School Science and Mathematics*, 85(3), 189-202. <https://doi.org/10.1111/j.1949-8594.1985.tb09689.x>
- Finogold, M., & Trumper, R. (1989). Die Kategorisierung der Erklärungsrahmen von Schülern in Bezug auf Energie als Mittel zur Entwicklung eines Unterrichtsansatzes. *Research in Science Education*, 19(1), 97-110. <https://doi.org/10.1007/BF02356895>

Singh, C., & Rosengrant, D. (2003). Multiple-Choice-Test von Energie- und Impulskonzepten. *American Journal of Physics*, 71(6), 607-617. <https://doi.org/10.1119/1.1571837>

Swackhamer, G., & Hestenes, D. (2003). Eine Bestandsaufnahme des Energiekonzepts. Glenbrook North High School und Arizona State University.

Nationales Projekt zur Entwicklung der Energiebildung (NEED). (2024). Umfrage zum Thema Energie in der Sekundarstufe. <http://www.need.org/>

Nordine, J. (2007). Unterstützung von Schülern der Mittelstufe bei der Entwicklung eines genauen und anwendbaren Energiekonzepts (Doktorarbeit, University of Michigan, Ann Arbor, MI, USA).

Rendl, N. K. (2000). The infusion and evaluation of KEEP (K-12 Energy Education Program) (Master's thesis, University of Wisconsin, Madison, WI, USA, Stevens Point, WI, USA).

Adensam, H., Bogner, T., Geissler, S., Groß, M., Hofmann, M., Krawinkler, R., Kulterer, K., Ploiner, C., Renner, S., & Simader, G. (2013). Methoden zur richtlinienkonformen Bewertung der Zielerreichung gemäß Energieeffizienz- und Energiedienstleistungsrichtlinie 2006/32/EG. Bottom-up Methoden. https://www.monitoringstelle.at/fileadmin/i_m_at/pdf/Methodendokument_RK_AT_Okt13.pdf (Zugriff am 18. März 2024).

Chatzifotiou, A. (2005). Nationale Politik, lokales Bewusstsein: Umsetzung der Umwelterziehung in den Grundschulen Nordgriechenlands. *Environmental Education Research*, 11(5), 503-523. Abgerufen am 15. März 2024, von National policy, local awareness: implementing environmental education in the primary schools of northern Greece

Goussia-Rizou, M., & Abeliotis, K. (2004). Umwelterziehung in Sekundarschulen in Griechenland: The Viewpoints of the District Heads of. . . ResearchGate. Abgerufen am 5. März 2024, von (PDF) Environmental Education in Secondary Schools in Greece: Die Standpunkte der Bezirksleiter für Umwelterziehung Motivation für diese Studie

Michaelides, P. G. (2005). Umwelterziehung in den griechischen Schulen. In M. Kassotakis & G. Flouris (Eds.), *Topics and Issues in Education: Band zu Ehren von Byron G. Massialas* (S. 485-608). Athen: Atrapos Publishers. Abgerufen am 9. März 2024 von Environmental Education in the Greek Schools

Papaioannidou, D., Sardi, C., & Skanavis, C. (2016). Wie nah dran sind die griechischen Universitäten am "Grünen". Department of Environment, University of the Aegean, University Hill, 81100, Mytilene, Griechenland. Abgerufen am 11. April 2024 von (PDF) How close to being "Green" are the Greek universities.

Flogaitis, E., & Alexopoulou, I. (1991). Umwelterziehung in Griechenland. *European Journal of Education*, 26(4), 339-345. Abgerufen am 25. März 2024, von Environmental Education in Greece

Kyridis, A., Mavrikaki, E., Tsakiridou, H., Daikopoulos, J., & Zigouri, H. (2005). Eine Analyse der Einstellungen von Pädagogikstudenten zur Umwelterziehung in Griechenland. *International Journal of Sustainability in Higher Education*, 6(1), 54-64. Abgerufen am 23. April 2024, von An analysis of attitudes of pedagogical students towards environmental education in Greece

Koutsoukos, M., Fragoulis, I., & Valkanos, E. (2015). Verbindung von Umwelterziehung mit der Anwendung von erlebnispädagogischen Methoden: Eine Fallstudie aus Griechenland. *International Education Studies*, 8(4), 23-28. Abgerufen am 6. März 2024, von Connection of Environmental Education with Application of Experiential Teaching Methods: Eine Fallstudie aus Griechenland

Dobra Energija | Mreža dobre energije. (n.d.). <https://dobraenergija.org/>

EkoSistem. (2023, 8. Dezember). Početna - EkoSistem. <https://ekosistem.mis.org.rs/>
Број пројекта: 2023-1-TR01-KA220-YOU-000165777

html <https://ekologija.gov.rs/>. (2009). Html <https://ekologija.gov.rs/>. Abgerufen am 7. April 2024, von <https://ekologija.gov.rs/>.

<https://ekospark.com/>. (2009, August).

Milak (2024, 23. März). MIS Home - Mladi istraživači Srbije. Mladi Istraživači Srbije - Volonterski Servis Srbije. <https://mis.org.rs/>

Milovanovic, J. (2014, Dezember). [//www.researchgate.net/profile/](http://www.researchgate.net/profile/). Abgerufen am 10. März 2024, von <https://www.researchgate.net>.

Projekti i donacije - Dečija Ekološka Akademija. (2024, 9. April). Dečija Ekološka Akademija. <https://deakademija.com/projekti-i-donacije/>

Radulovic, J. (2021). [Www.researchgate.net/profile](http://www.researchgate.net/profile/). Abgerufen am 10. Mai 2024, von <https://www.researchgate.net/profile>

Zélem, M.-C. (2005, 11. Februar). Was ist Energie-Nüchternheit? | Up to us. <https://www.up-to-us.veolia.com/en/energy/energy-sobriety-notion-definition-distructive>. Abgerufen am 3. März 2024, von <https://www.up-to-us.veolia.com/en/energy/energy-sobriety-notion-definition-distructive>.

CHIEF SEATTLE: 1855. (2011, September 15). Context Institute. Abgerufen am 3. März 2024, von <https://www.context.org/iclib/ic03/seattle/>.

AAE. (2024). Incentivos para energías renovables en autoconsumo, almacenamiento y para térmicas en sector residencial | Agencia Andaluza de la Energía. Agencia Andaluza de la Energía: <https://www.agenciaandaluzadelaenergia.es/es/todos-los-programas/incentivos-para-energias-renovables-en-autoconsumo-almacenamiento-y-para-termicas-en-sector-residencial> adresinden alındı

Aisa, R., & Larramona, G. (2002). Wassersparen in Haushalten: Evidence from Spain. WATER RESOURCES RESEARCH, VOL. 48, W12522.

Dametis. (2024, April). Dametis - Auf den gesunden Menschenverstand kommt es an. Dametis: <https://www.dametis.com/en/energy-sobriety-is-all-about-common-sense/> adresinden alındı

Dewan, A. (2024, Februar). Die Welt hat gerade ein Jahr über einer kritischen Klimagrenze markiert, vor der Wissenschaftler gewarnt haben. CNN: <https://edition.cnn.com/2024/02/08/climate/global-warming-limit-climate-intl/index.html> adresinden alındı

Edmond, C. (2020). Weltwirtschaftsforum. Weltwirtschaftsforum: Reduziert oder erhöht die Arbeit von zu Hause aus den Energieverbrauch? | World Economic Forum adresinden alındı

EWR. (2023, Aug). Wassernutzung in Europa - Menge und Qualität stehen vor großen Herausforderungen - Europäische Umweltagentur. Europäische Umweltagentur: <https://www.eea.europa.eu/signals-archived/signals-2018-content-list/articles/water-use-in-europe-2014#:~:text=On%20average%2C%20144%20litres%20of,differs%20from%20region%20to%20region>. adresinden alındı

EUStat. (2023, Juni). Energieverbrauch in Haushalten - Statistik erklärt. EuroStat: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Energy_consumption_in_households#Energy_products_used_in_the_residential_sector adresinden alındı

Gómez-Amo, J., Tena, F., Martínez-Lozano, J., & Utrillas, M. (2004). Energieeinsparung und Solarenergienutzung an der Universität Valencia (Spanien). Erneuerbare Energien Band 29, Ausgabe 5, 675-685.

Број пројекта: 2023-1-TR01-KA220-YOU-000165777

Holdsworth, C. (2010, November 29). Warum Freiwilligenarbeit? Understanding Motivations For Student Volunteering. *British Journal of Educational Studies*, S. 421-437.

IOKI. (2020, Mai). Mobilität in Spanien - ioki. ioki: <https://ioki.com/en/mobility-in-spain/> adresinden alindi

Lara Esther, L. T. (2008). Aspectos positivos y negativos del cambio climático en España. Causas, consecuencias y respuestas. Elcano Royal Institute: <https://www.realinstitutoelcano.org/en/work-document/climate-change-in-spain-friend-and-foe-causes-consequences-and-response-wp/> adresinden alindi

Maguire, M., & Delahunt, B. (2017). *Doing a Thematic Analysis: A Practical, Step-by-Step Guide for Learning and Teaching Scholars*.*. AISHE-J.

Marcen, C. (2023, Mayo). La sobriedad consumidora y los menguantes desperdicios de materia y energía como nuevo motor económico hacia 2030. 20minutos: <https://blogs.20minutos.es/lacima-2030/2023/05/02/la-sobriedad-consumidora-y-los-menguantes-desperdicios-de-materia-y-energia-como-nuevo-motor-economico-hacia-2030/> adresinden alindi

Mathe, C. (2023, Januar). Energiesparsamkeit im europäischen Gebäudemanagementsektor | Wattsense. Wattsense: <https://www.wattsense.com/blog/building-management/the-energy-sobriety-plan-for-the-building-management-sector/#> adresinden alindi

Med ENI CBC. (2020). ESMES-Projekt startet Energieeffizienz-Wettbewerb unter 9 öffentlichen Schulen in La Ribera, Spanien. ENI CBC Med: <https://www.enicbcmmed.eu/esmes-energy-efficiency-contest-among-9-public-schools-la-ribera-spain> adresinden alindi

Robinson, D. (2015). LOCAL HEROES? EINE KRITISCHE DISKURSANALYSE DER MOTIVATIONEN UND IDEOLOGIEN, DIE DER FREIWILLIGENARBEIT AUF GEMEINDEEBENE ZUGRUNDE LIEGEN. David Robinson: Dissertation, eingereicht an der Universität Birmingham für den Grad des DOCTOR OF PHILOSOPHY.

Sánchez-Torija, J. G., López, C. R., & Nieto, M. a. (2023). Energie-, Wasser- und wirtschaftliche Einsparungen durch veränderte Nutzergewohnheiten in zwölf Schulen in Spanien. *Gebäudeforschung und Information/Building Research & Information*, 1-14.

Teréga. (2024, April). Verständnis der Energienüchternheit | Teréga. Teréga: <https://www.terega.fr/en/gas-future/sustainables-uses/understanding-energy-sobriety-definition-challenges-and-best-practices/> adresinden alindi

Ussher, J. M., & Perz, J. (2017). Kritische Diskurs-/Diskursanalyse. *Handbook of Research Methods in Health Social Sciences*, 1-16.

Yap, S. Y., Byrne, A., & Davidson, S. (2010). From Refugee to Good Citizen: Eine Diskursanalyse des freiwilligen Engagements. *Journal of Refugee Studies* Vol. 24, Nr. 1, 157-170.

Sobriety4you

Методолошки оквир и истраживања

**Co-funded by
the European Union**

Project number: 2023-I- TR01- KA220- YOU- 000165777

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA) or Turkish National Agency. Neither the European Union nor EACEA nor Turkish National Agency can be held responsible for them.